

DEVLET KİTAPLARI

No 5889

F. 10 Lira

SATIŞ VE DAĞITIM YERİ: İstanbul'da Devlet Kitapları
Müdürlüğü ve illerde Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ — İSTANBUL 1977

10
Lira

BÜYÜK ROMULUS — Çeviren: Vural ÜLKÜ

977

KÜLTÜR BAKANLIĞI

Yayınları: 241

Dünya Tiyatro Eserlerinden Tercümeler: 3

FRIEDRICH DÜRRENMATT

BÜYÜK ROMULUS

Dört Perdelik, Komediya
(Üçüncü Versiyon, 1961)

Çeviren
Vural ÜLKÜ

KÜLTÜR BAKANLIĞI — ANKARA 1977

KÜLTÜR BAKANLIĞI

Yayınları: 241

Dünya Tiyatro Eserlerinden Tercümeler: 3

FRIEDRICH DÜRRENMATT

BÜYÜK ROMULUS

Çeviren

Vural ÜLKÜ

KÜLTÜR BAKANLIĞI — ANKARA 1977

DEVLET KİTAPLARI

Kültür Bakanlığının 17/III/1976 tarih ve 475 sayılı kararıyla birinci defa olarak 7000 adet basılmıştır.

MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ — İSTANBUL 1977

1969'da yayınlanmasına başlanıp kısa zaman içerisinde 66 sayısı çıkarılan "1000 Temel Eser" serisine, kaldığı yerden aynı hız ve inançla yeniden devam ediyoruz. Devlet eliyle tek "millî kültür serisi"ni teşkil eden "1000 Temel Eser"nin, her köyde kurulacak bir kitaplığa temel olması esas alınmıştır. "1000 Temel Eser", çok kısa bir sürede aydın çevrelerimizin fikrî ihtiyacını karşılamış, hemen her sayısı yayınından sonra tükenmiş, birçok sayısının yeniden basılmasına zaruret hâsıl olmuştur.

Bakanlığımız, bugünkü fikir ve inanç buhranı yaratma gayretleri karşısında millî ve fikrî ihtiyaçlarımızı cevap teşkil etmek üzere, "Millî Kültür Yayınları" işini, millî birlik ve yükselişimizin hayatî temel dâvâsı olarak, daha ihâtalı surette ele almağa karar vermiştir.

Çok zengin ve çok yönlü olan millî kültür ve sanatımızın geçmişini ve hâlini işleyip yaymak ve geleceğini hazırlamak; Türk halkını, Türk gençliğini, Türk çocuklarını her türlü bozguncu cereyanlardan, çeşitli zararlı yayınların tesirinden kurtarmak ve korumak üzere, her kitle ve seviyeye hitap eden değişik kitap serileri ve muhtelif dergiler yayınlanacaktır. Bu ciddî yayınlar, millî kültürümüzün ve aynı zamanda objektif ilmin mahsulü olan bilgileri ve fikirleri milletimize sunacak, umumî efkârımızın konular ve meseleler üzerinde kendi hüküm ve kanaatını hâsıl etmesine ve doğru yolu seçmesine yardımcı olacaktır.

Medeniyet, çağımızın teknik icad ve gelişmeleri ve sür'atli yayılma imkânları muvacehesinde büsbütün beynelmilel bir mahiyet kazanırken, kültürler milletlere

hâs karakterlerini muhafaza etmekte idirler ve daima edeceklerdir. Çünkü kültürler, milletlere şahsiyetlerini veren, onların benliğini yapan, diğer milletler arasındaki yerlerini tayin eden maddî ve manevî varlık ve değerlerin bütünü, muhassalası, özüdürler.

Millî kültürler ve milletlere has değerler bir milletin tarihi boyunca yavaş yavaş teşekkül ederler ve zaman içerisinde onları diğer milletlerden ayıran hususiyetler olarak belirir ve şuurlu halinde gelişirler. Edebiyatta, fikir hayatında, san'atın her dalında, folklorda, velhasıl millî kültürün her alanında bu böyledir.

Milletimizin derin bir mazisi ve bu geçmişe dayanan köklü ve çok zengin bir kültürü vardır. Hedefimiz, bütün imkânlarımız ve gücümüzle bu kültür unsurlarını her yönden araştıran, inceleyen, işleyen eserleri aziz milletimizin istifadesine sunmaktır.

Kültür birliği temeline dayanan millî birliğin en sağlam ve sarsılmaz birlik olduğuna inanıyoruz.

Rıfka DANIŞMAN
Kültür Bakanı

ŞAHISLAR

Romulus Augustus	Batı Roma İmparatoru
Julia	Karısı
Rea	Kızı
Isauria'lı Zeno *	Doğu Roma İmparatoru
Aemilian	Romalı Asilzade
Mares	Harbiye Nazırı
Tullius Rotundus	Dahiliye Nazırı
Spurius Titus Mamma	Süvari Kumandanı
Achilles	Uşak
Pyramus	Uşak
Apollyon	Antikacı
Caesar Rupf	İş adamı
Phylax	Tiyatro Oyuncusu
Odoaker	Germanların Hükümdarı
Theoderich	Yeğeni
Phosphoridos	Mabeyinci
Sulphurides	Mabeyinci

Ayrıca : Bir aşçı, hizmetkârlar, Germanlar.

Zaman : M. S. 476 senesinde 15 Mart sabahından
16 Mart sabahına kadar.

Yer : Romulus'un Campania'daki köşkü.

* Eskiden Anadolu'da Kilikya (Teke Yarımadası)'nın kuzeyindeki bölgeye Isauria denirdi. Bölge sâkinleri Eski Çağda korsan olarak ün yapmışlardı. (Çevirenin notu.)

BİRİNCİ PERDE

(476 senesinin bir Mart sabahı, erken saatler, Süvari Kumandanı Spurius Titus Mamma, çatlak üzerine olan atı üzerinde, İmparatorun Campania'daki, kışın da içinde oturduğu, yazlık köşküne ulaşır. Atından güçlükle iner, üstü başı perişandır, sol kolu kanlı bir sargı içindedir. Sendeleyerek ilerler, etraftaki sayısız tavuğun gıdıklayarak her yana kaçışmasına sebep olur; kimseyi göremeyince köşke dalar, nihayet İmparatorun çalışma odasına girer. Kendisine önce burası da boş ve terkedilmiş gibi gelir. Sadece birkaç iskemle mevcuttur, onlar da kırık döküktür. Duvar boyunca, Roma tarihini süsleyen devlet adamlarının, düşünürlerin, şair ve ediplerin hürmet uyandıran büstleri. Hepsinin de yüzleri biraz mübalâğalı bir ciddiyet içinde...)

SPURIUS TITUS MAMMA : Hey! Kimse yok mu?

(Sessizlik. Kumandan nihayet arka planda, ortadaki kapının iki yanında duran son derece ihtiyar iki uşağı, senelerdir çeşitli İmparatorlara hizmet etmiş, ve bu anda da ağarmış saçlarıyla heykel gibi hareketsiz durmakta olan Pyramus'u ve Achilles'i görür. Onlara hayretle bakar, hürmet hissi uyandıran hal-leri karşısında büyülenmiş gibidir, sesi hafifler.)

Heeey!

PYRAMUS : Sâkin olunuz, delikanlı.

SPURIUS TITUS MAMMA : Çok gükür. Ben de artık burada herkes ve her şey ölmüş diye düşünüyordum. Yorgunluktan canım çıktı. (Kendini soluk soluğa bir koltuğa bırakır.)

ACHILLES : Kim olduğunuzu öğrenebilir miyiz?

SPURIUS TITUS MAMMA : Spurius Titus Mamma, Süvari Kumandanı.

PYRAMUS : Arzunuz?

SPURIUS TITUS MAMMA : İmparatoru görmem lâzım.

ACHILLES : Randevunuz var mıydı?

SPURIUS TITUS MAMMA : Formalitelerle uğraşacak vaktim yok. Getirdiğim haber çok önemli, işim çok acele.

PYRAMUS : Bir Roma İmparatorunun sarayında acele şey olmaz, Spurius Titus Mamma.

SPURIUS TITUS HAMMA (hiddetle ayağa fırlar): Pavia'dan bir mesaj getirdim! İmparatorun Başkumandanı Orestes'ten çok kötü haberler var!

(İki uşak düşünceli düşünceli bakışır.)

PYRAMUS : Pavia'dan kötü haberler getirdiniz ha!

ACHILLES (başını sallar): Pavia çok önemsiz bir şehirdir. Oradan gelecek bir haber gerçekten çok kötü olamaz.

SPURIUS TITUS MAMMA : Roma İmparatorluğu çöküyor! (İkisinin sükûneti karşısında âdeta aptallaşmıştır.)

PYRAMUS : İmkânsız.

ACHILLES : Roma İmparatorluğu gibi güçlü bir müessese asla tamamen çökmez.

SPURIUS TITUS MAMMA : Germanlar geliyor!

ACHILLES : Onlar beş asırdır gelip duruyor, Spurius Titus Mamma.

SPURIUS TITUS MAMMA (Achilles'i yakalar ve çuval gibi sarsar): İmparatorla konuşmak benim vatanî vazifemdir! Hem de derhal göreceğim onu!

ACHILLES : Medenî adab ve muâşerete ters düşen bir vatanperverliği şayanı arzu bir şey olarak görmüyoruz.

SPURIUS TITUS MAMMA : Tanrım! (Her şeyden vazgeçmiş bir halde Achilles'i salıverir; Pyramus onu yatıştırmaya çalışır.)

PYRAMUS : Size bir tavsiye, delikanlı. Buna uyarsanız, hedefinize bir anda ulaşırsınız. Doğru Başmabeyinciye gidin. İki saate kadar kabul saati başlıyor, tam onda. Gelen şahıslar listesine adınızı kaydedin, Dahiliye Nazırından da saraya önemli bir haber ulaştırmak için izin rica edin. Böylece mesajınızı İmparatora birkaç gün içinde belki de bizzat kendiniz takdim edebilirsiniz.

SPURIUS TITUS MAMMA (ne diyeceğini bilemez): Başmabeyinciye mi?

PYRAMUS : Sağdaki köseyi dönünce, soldan üçüncü kapı.

SPURIUS TITUS MAMMA : Sonra da Dahiliye Nazırma, ha!

PYRAMUS : Sağdan yedinci kapı.

SPURIUS TITUS MAMMA (hâlâ şaşkın) : Demek bütün bunlar, haberi birkaç gün sonra bildirebilmek için!

ACHILLES : Birkaç hafta içinde de olabilir.

SPURIUS TITUS MAMMA : Talihsiz Roma! İki uşak, senin yıkılmana sebep oluyor! (Her şeyden ümidini kesmiş bir halde koşarak soldan çıkar. Uşaklar gene taştan birer heykel halini alırlar.)

ACHILLES : Esefle kaydetmem lâzım ki, bu gibi haller arttıkça, asrımızın adabı da gittikçe kayboluyor.

PYRAMUS : Bizim değerimizi anlamayan insan, Roma'nın mezarını kazıyor demektir.

(İki uşak arasındaki kapıdan İmparator Romulus Augustus gelir. Sırtında ergüvan renkli toga, başında yıldızlı defne yapraklarından bir taç. Hükümdar, ellinin üzerinde, sâkin, rahat ve olduğu gibi görünen bir insandır.)

PYRAMUS VE ACHILLES : Selâm Sezar!

ROMULUS : Selâm! Bugün Martin onbeşi mi?

ACHILLES : Evet, İmparatorum, Martin onbeşi (Eğilir.)

ROMULUS : Önemli bir tarih. Kanuna göre bugün devletimdeki bütün memurlara ve ücretlilere para ödemek lâzım. Eski bir bâtıl inanç. İmparatorları öldürmesinler diyeymiş. Bana Maliye Nazırını çağırın!

ACHILLES : Maliye Nazırı kaçtı, Majeste.

ROMULUS : Kaçtı mı?

PYRAMUS : Hazineyi de alıp kaçmış, İmparatorum.

ROMULUS : Nasıl olur? Hazinesinde bir şey yoktu ki!

ACHILLES : Bu suretle devlet maliyesinin iflâsını gizlemeyi ümit ediyormuş.

ROMULUS : Akıllı adam. Büyük bir rezaleti gizlemenin en iyi yolu, ufak bir rezalet sahnelemektir. Kendisine "Vatanın Kurtarıcısı" unvanı verilsin! Peki, şimdi neredeymiş kendisi?

ACHILLES : Syracusa'da bir şarap ihracat firmasının mümessilliğini almış.

ROMULUS : Ümit edelim ki, bu sadık memurumuz, devlete hizmet ederken uğradığı kayıpları, ticaret yolu ile telâfi etsin. Alın şunu! (Başındaki defne tacını çıkarır, iki yaprak kopararak uzatır.) Bu yaprakları paraya çevirtin. Ama borcum çıktıktan sonra kalanı geri isterim. Daha aşçının parasını vereceğim, devletimin en önemli adamı o.

PYRAMUS VE ACHILLES : Başüstüne, İmparatorum.

ROMULUS : Tahta geçtiğimde, İmparatorluk kudretinin sembolü olan bu tahta tam otuzaltı yaparak vardı, şimdi ise sadece beş tane kalmış. (Defne tacını düşünceli düşünceli inceler, sonra tekrar başına yerleştirir.) Sabah yemeğim gelsin!

PYRAMUS : Kahvaltı mı buyurdunuz?

ROMULUS : Sabah yemeği. Evimde doğru ifadenin ne olduğunu ben tayin ederim. (İhtiyar usak küçük bir masa getirir. Üzerinde sabah yemeği: jambon; ekmek, kuşkonmaz şarabı, bir kâse süt, yumurtalıktaki bir yumurta. Achilles bir iskemle çeker. Romulus oturur, yumurtayı kırar.) Bugün Augustus yumurtlamadı mı?

PYRAMUS : Hayır, İmparatorum.

ROMULUS : Ya Tiberius?

PYRAMUS : Julius sülâlesi hiç yumurta vermedi.

ROMULUS : Ya Flavius'lar?

PYRAMUS : Sadece Domitian yumurtlamış. Fakat Majeste onun yumurtalarını yemiyeceklerini kat'i olarak bildirmişlerdi.

ROMULUS : Domitian kötü bir İmparatordu. İsteddiği kadar yumurtlasın, onun yumurtalarını yemem.

PYRAMUS : Başüstüne, İmparatorum.

ROMULUS (yumurtayı kaşıklayıp bitirir) : Bunu hangisi yumurtlamıştı?

PYRAMUS : Her zamanki gibi Marc Aurel.

ROMULUS : Hmm, mükemmel bir tavuk. Öbür İmparatorlar hiç bir şeye yaramaz. Başka yumurta veren var mı?

PYRAMUS (biraz sıkılarak) : Odoaker.

ROMULUS : Bak hele.

PYRAMUS : Hem de iki tane.

ROMULUS : Fevkalâde. Peki bu German Hükümdarını yenecek Kumandanım Orestes'ten ne haber? Yumurtladı mı bari?

PYRAMUS : Maalesef.

ROMULUS : Maalesef ha. Zaten onu hiç bir zaman gözüm tutmamıştı. Kendisini hemen bu akşam kestane ile doldurulmuş olarak soframda görmek isterim.

PYRAMUS : Başüstüne, İmparatorum.

ROMULUS (jambonla ekmek yer) : Peki, benim adımı taşıyan tavuktan bir haber vermiyecek misin?

PYRAMUS : O tavuk, elimizdeki en asil ve en kabiliyetli hayvan, ve Roma tavukçuluğunun en üstün mahsulü.

ROMULUS : Yumurta veriyor mu bari bu asil hayvan?

(Pyramus yardım arayan gözlerle Achilles'e bakar.)

ACHILLES : Eh, Majeste.

ROMULUS : Eh mi? Bu da ne demek? Bir tavuk ya yumurtlar, ya yumurtlamaz.

ACHILLES : Henüz yumurta vermiyor, İmparatorum.

ROMULUS (kararlı bir el işareti yapar): Hiç, demek istiyorsunuz. İşe yaramayan tavuk, tavada işe yarar. Aşçıya söyleyin, adımı taşıyan tavukla Orestes'i, bir de Caracalla'yı pişirsin.

PYRAMUS : Caracalla ile Philipus Arabs'ı evvelsi gün kuşkonmazın yanında yemiştiniz, Majeste.

ROMULUS : Öyleyse selefim Julius Nepos'u pişirsin, o da hiç bir işe yaramadı. Bundan böyle de her sabah soframda, o çok beğendiğim Odoaker'in yumurtalarını görmek isterim. Anlaşılan, dikkate değer bir kabiliyet karşısındayız. Germanlardan, gelirlerse, çıkardıkları bütün iyi şeyleri almalı.

(Soldan, beti benzi atmış olarak, Dahiliye Nazırı Tullius Rotundus dalar.)

TULLIUS ROTUNDUS : Majeste!

ROMULUS : İmparatorundan ne istiyorsun, Tullius Rotundus?

TULLIUS ROTUNDUS : Korkunç bir olay! Dehşet verici bir şey!

ROMULUS : Biliyorum, aziz Dahiliye Nazırım, iki senedir maasımı veremedim. Tam bugün de paramı ödeyecektim, ama Maliye Nazırı hazineyi alıp kaçmış.

TULLIUS ROTUNDUS : Vaziyet o kadar feci ki, kimsenin para düşünecek hali yok, İmparatorum.

ROMULUS (sütünü içer): Öyleyse gene şansım varmış, demektir.

TULLIUS ROTUNDUS : Demin Kumandan Spurius Titus Mamma geldi. Pavia'dan size haber ulaştırmak için tam iki gün iki gece at koşturmuş.

ROMULUS : İki gün iki gece mi? Mükemmel, askolsun! Bu sportif başarısından dolayı kendisine Şövalye rütbesi verilsin.

TULLIUS ROTUNDUS : Şövalye Spurius Titus Mamma'yı hemen Majestelerinin huzuruna getireceğim.

ROMULUS : Yorgun değil midir kendisi, Dahiliye Nazırım?

TULLIUS ROTUNDUS : Bedenen ve ruhen çökmek üzere.

ROMULUS : Öyleyse onu evimin en sakın misafir odasına götür, Tullius Rotundus. Sporcularım da uyumaları lâzımdır.

TULLIUS ROTUNDUS (şaşkın): Ama ya haber, Majeste?

ROMULUS : Onun için ya. İyice dinlenmiş, yıkanmış, traşını olmuş, karnını güzelce doyurmuş birisinin ağzından işitilen en korkunç haber bile kulağa hoş gelir. Şövalye yarın gelsin.

TULLIUS ROTUNDUS (son derece şaşkın): Majeste! Dünyayı yerinden oynatacak bir haber söz konusu.

ROMULUS : Haberler asla dünyayı yerinden oynatmaz. Dünyayı, artık değiştiremeyeceğimiz hadiseler yerinden oynatır; değiştiremeyiz, çünkü haberler geldiğinde zaten her şey olup bitmiştir. Haberler dünyayı sadece telâşa verir. Bundan dolayı, haberlerden mümkün olduğu kadar kaçınmalıdır.

(Tullius Rotundus iyice şaşkın ve ne diyeceğini bilemez bir halde eğilir, soldan çıkar. Pyramus, Romulus'un tabağına büyükçe bir parça rozbif kor.)

ACHILLES : Antikacı Apollyon geldi, Majeste.

(Antikacı soldan girer. Yunan tarzı kıyafeti içinde sık ve zarif. Eğilir.)

APOLLYON : Majeste.

ROMULUS : Üç haftadır seni bekliyorum, antikacı Apollyon.

APOLLYON : Affınızı dilerim, Majeste. İskenderiye'deydim, bir müzayede vardı da.

ROMULUS : İskenderiye'deki müzayedeyi Roma İmparatorluğunun tasfiyesine tercih ediyorsun, demek.

APOLLYON : İş, Majeste, iş.

ROMULUS : Olur mu canım! Sana sattığım büstlerden memnun kalmadın mı? Hele Cicero çok değerli bir parçaydı.

APOLLYON : Bir istisna, Majeste. Almanya'da balta girmemiş ormanlarda açılmaya başlanan okullara beşyüz kadar alçı kopyasını satabildim.

ROMULUS : Ne diyorsun, Apollyon, Almanya medenileşiyor demek.

APOLLYON : Akıl ışığı durdurulamaz. Almanlar medenileşirlerse, artık Roma topraklarına da saldırmazlar.

ROMULUS (önündeki eti keser) : Onlar İtalya'ya veya Galya'ya gelirlerse, biz onları medenileştiririz. Ama kendi topraklarında kalırlarsa, kendi kendilerini medenileştirirler ki, bu da korkunç olur. Öbür büstleri de almak istiyor musun, istemiyor musun?

APOLLYON (etrafına bakınır) : Onları bir daha iyice incelemem lâzım. Büst isteyen pek yok. Zaten bugünlerde sadece iriyarı boksörlerle etine dolgun dilberlerinki gidiyor. Hem sonra bunların bazıları da stil bakımından şüpheli.

ROMULUS : Her büst, hak ettiği stilde yapılmıştır. Achilles, Apollyon'a bir merdiven getir!

(Achilles, antikacıya kısa bir merdiven getirir. Yunanlı buna çıkar, bundan sonraki konuşmalar sırasında büstleri incelemekle meşgul olur, bazen merdivendedir, bazen de iner ve merdiveni kaydırır. Sağdan İmparatoriçe Julia gelir.)

JULIA : Romulus!

ROMULUS : Söyle karıcığım!

JULIA : Hiç olmazsa böyle bir anda yemeği bıraksan!

ROMULUS (çatal bıçağını bırakır) : Nasıl istersen, sevgili Julia.

JULIA : Çok endişe ediyorum, Romulus. Başmabeyinci Aebius korkunç bir haber geldiğini anlattı. Gerçi ona fazla itimadım yok, ne de olsa bir German, adı da Aebi —

ROMULUS : Aebius, bugün dünyada geçerli olan beş dili, yani Latince, Yunanca, İbranice, Germanca ve Çinceyi su gibi konuşabilen tek insandır. Bu arada şunu da itiraf edeyim ki, Germanca ile Çince bana hep aynı şeylermiş gibi geliyor. Fakat her neyse, Aebius, hiç bir Romalının olamayacağı kadar bilgilidir.

JULIA : Sen düpedüz bir German hayranısın, Romulus.

ROMULUS : Saçma, onları asla tavuklarım kadar sevmem.

JULIA : Romulus!

ROMULUS : Karımın çatal bıçağını ve Odoaker'in de ilk yumurtasını getir, Pyramus.

JULIA : Romulus, rica ediyorum, lütfen hasta kalbimi düşün.

ROMULUS : İşte bunun için, otur ve ye.

JULIA (içini çekerek sofranın soluna oturur): Şimdi lütfen söyler misin, bu sabah gelen korkunç haber nedir?

ROMULUS : Bilmiyorum ki. Haberi getiren adam şu anda uyuyor.

JULIA : Öyleyse uyandırt sana onu!

ROMULUS : Hasta kalbini düşünsene, karıcığım.

JULIA : Milletin anası olarak...

ROMULUS : Ben de bu milletin babası olarak muhtemelen Roma'nın son İmparatoruyum, ve işte bu sebepten de dünya tarihinde oldukça berbat bir yer alacağım. Ne olursa olsun, beğenilmeyeceğim muhakkak. Ama **bir noktada** şanıma leke sürdürmem: Benim, bir adamı uykusunda lüzumsuz yere rahatsız ettiğimi kimse söyleyemeyecek.

(Sağdan Prenses Rea gelir.)

REA : Günaydın, baba.

ROMULUS : Günaydın, kızım.

REA : İyi uyuyabildin mi?

ROMULUS : İmparator olduğumdan beri hep iyi uyurum. (Rea sofranın sağına oturur.) Pyramus, Prensesin çatal bıçağıyla Odoaker'in ikinci yumurtasını getir.

REA : Ooo, Senin Odoaker iki yumurta mı verdi bugün?

ROMULUS : Öyle bir German tavuğu durmadan yumurtlar. Jambon da ister misin?

REA : Hayır.

ROMULUS : Biraz rozbif?

REA : Yok, istemem.

ROMULUS : Ya şöyle ufak bir balık?

REA : Hayır, ondan da istemem.

ROMULUS (alınını kırıştırarak): Biraz şarap?

REA : Canım istemiyor, baba.

ROMULUS : Artist Phylax'tan tiyatro dersi almaya başladığından beri iştahın kesildi bakıyorum. Ne çalışıyorsun onunla?

REA : Ölüme giden Antigone'nin yakınısını.

ROMULUS : Bırak şu eski, kederli parçayı. Komediya çalış, komediya bizim durumumuza daha uygun.

JULIA (kızgın): Romulus, sen de iyi bilirsin ki, nişanlısı üç senedir Germany'a da esarete inleyen bir kız için öyle neşeli şeyler yakışık almaz.

ROMULUS : Sâkin ol, karıcığım. Bizim gibi sonu gelenler ancak komedyadan anlar.

ACHILLES : Harbiye Nazırı Mares, Majesteleriyle görüşmek için izin talep ediyor. Acele ve önemli imiş.

ROMULUS : Garip şey, ne zaman edebiyattan söz açsam, Harbiye Nazırı gelir. Söyle, sabah yemeğinden sonra gelsin.

JULIA : Achilles! Harbiye Nazırına, İmparator ailesinin kendisini hemen görmekten memnun olacağını bildir!

(Achilles eğilir ve soldan çıkar. Romulus peçeteyle ağzını siler.)

ROMULUS : Bugün yine fazla savaşıcısın, sevgili karıcığım.

MARES (soldan gelir, eğilir): Majeste.

ROMULUS : Bugün saray mensuplarının hepsinin benzi sararmış, ne tuhaf! Dahiliye Nazırında da aynı şey dikkatimi çekti. Ne istiyorsun, Mares?

MARES : Germanlarla yapılan savaşın gidişinden sorumlu Nazır olarak, Majestelerinden Süvari Kumandanı Spurius Titus Mamma'yı derhal kabul buyurmalarını rica ediyorum.

ROMULUS : O sporcu hâlâ uyumadı mı?

MARES : İmparatorunun güç durumunda olduğunu bilen bir asker için uyumak şerefsizliktir.

ROMULUS : Subaylarımın vazife şuuru canımı sıkmaya başlıyor.

JULIA (ayağa kalkar): Romulus!

ROMULUS : Söyle, sevgili Julia.

JULIA : Spurius Titus Mamma'yı derhal kabul edeceksin.

(Pyramus İmparatorun kulağına bir şeyler fısıldar.)

ROMULUS : Buna lüzum kalmadı, karıcığım. Pyramus'un verdiği habere göre, Odoaker bugün üçüncü defa yumurtlamış.

JULIA : Romulus, devletin temelleri sarsılıyor, askerlerin canlarını feda ediyor, sen ise burada

oturmuş, durmadan o pis kanatlılarından lâf ediyor-sun.

ROMULUS : Kazlar Kapitol'ü kurtardığından beri kanatlılardan lâf etmek gayet doğru bir şey. Spurius Titus Mamma'ya da artık ihtiyacım yok. Adımı taşıyan tavuk bir günde üç yumurta verdiğine göre, Germanların Hükümdarı Odoaker Pavia'yı zaptetti demektir. Tabiatla böylesine bir uyuşma yoksa, dünyada da nizam yoktur.

(Herkes şaşırır.)

REA : Baba!

JULIA : Bu doğru olamaz!

MARES : Maalesef doğru, Majeste. Pavia şehri düştü. Roma, tarihinin en büyük hezimetine uğradı. Kumandan, bütün ordusu ile birlikte Germanlara esir düşen Başkumandan Orestes'in son sözlerini size iletcekti.

ROMULUS : Germanlara esir düşen Başkumandanlarımın son sözlerini iyi bilirim: Kanımızın son damlasına kadar çarpışacağız, kimse teslim olmaya-caktır, falan. Hepsi aynı şeyi söyledi. Harbiye Nazırı, söyle Süvari Kumandanına, artık lütfen yatsın.

(Mares sesini çıkarmadan eğilir, soldan çıkar.)

JULIA : Bir şeyler yapmalısın! Romulus, he-men bir şeyler yap, yoksa mahvolduk demektir!

ROMULUS : Hemen bugün öğleden sonra askerlerime hitaben bir bildiri hazırlarım.

JULIA : Bütün lejyonların son nefere kadar Germanların tarafına geçti!

ROMULUS : O halde Mares'i İmparatorluk Ma-reşallğine terfi ettireyim.

JULIA : Mares salağın biri.

ROMULUS : Doğru, ama bugünlerde hiç bir aklı başında adam da Roma İmparatorluğunun Har-biye Nazırlığını istemez. Sağlık durumum hakkında bir bildiri yayınlayacağım.

JULIA : Ne faydası var bunun?

ROMULUS : Hükûmet etmekten fazla bir şey de isteyemezsin ya benden, sevgili karıcığım.

APOLLYON (merdivenden iner. İmparatora yak-laşır, ve ona bir büst gösterir): Bu Ovid'e üç altın veririm, Majeste.

ROMULUS : Dört yap, Ovid büyük bir şairdi.

JULIA : Bu adam kim, Romulus?

ROMULUS : Syracusa'lı antikacı Apollyon, ken-disine büstlerimi satıyorum.

JULIA : Roma'nın şanlı mazisini süsleyen bü-yük şairleri, düşünürleri ve devlet adamlarını böyle haraç mezat satamazsın!

ROMULUS : Tasfiye yapıyoruz ya.

JULIA : Unutma ki, bu büstler babam Valen-tinianus'un sana miras bıraktığı tek şeydir.

ROMULUS : Sen de varsın ya, sevgili karıcı-ğım.

REA : Artık tahammül edemiyorum. (Kalkar.)

JULIA : Rea!

REA : Gidip Antigone çalışacağım. (Sağdan çıkar.)

JULIA : Görüyor musun, artık kızın bile hareketlerine mâna veremiyor.

ROMULUS : Bunun tek sebebi o tiyatro dersleri.

APOLLYON : Üç altın, altı sesters, Majeste, Son fiat.

ROMULUS : Sen hele birkaç büst daha al, sonra toptan hesaplaşırız.

(Apollyon yeniden merdivene çıkar. Soldan Dahiliye Nazarı koşarak gelir.)

TULLIUS ROTUNDUS : Majeste!

ROMULUS : Gene ne istiyorsun, Tullius Rotundus?

TULLIUS ROTUNDUS : Doğu Roma İmparatoru Isauria'lı Zeno bize iltica etti.

ROMULUS : Zeno mu? İstanbul'da da emniyet kalmamış mı?

TULLIUS ROTUNDUS : Dünyada artık kimse hiç bir yerde emniyette değil.

ROMULUS : Nerede kendisi?

TULLIUS ROTUNDUS : Bekleme odasında.

ROMULUS : Mabeyincileri Sulphurides ile Phosphoridos da yanında mı?

TULLIUS ROTUNDUS : İmparator ile birlikte sadece onlar kaçabilmiş.

ROMULUS : Onlar dışarda kalırsa, Zeno buyursun. Bizanslı mabeyinciler bana göre çok katı. Onları kümese kapatın.

TULLIUS ROTUNDUS : Başüstüne, İmparatorum.

(Sol taraftan hızlı adımlarla Isauria'lı Zeno girer. Batı Romalı meslektaşına nazaran dikkati çekecek derecede daha zengin ve sık giyimlidir. Vaveylâ kopartarak kapıda görünen mabeyincilerini, Pyramus ile Achilles son anda güçlkle dışarı atar.)

ZENO : Selâm sana, yüce İmparator biraderim.

ROMULUS : Selâm sana.

ZENO : Selâm sana, yüce İmparatoriçe hemşirem!

JULIA : Selâm sana, yüce İmparator biraderim!

(Kucaklaşmalar.)

ZENO (iltica hakkı dileyen bir Doğu Roma İmparatoru pozunu takınır): Yardıma diliyorum, ey kâinatın güneşi...

ROMULUS : Bak, sevgili Zeno. Bizans saray adabına göre, iltica hakkı dilerken bir İmparatorun ezbere okuması gereken, herhalde pek fazla sayıdaki mısraı tekrarlayan hususunda hiç de ısrar etmiyorum.

ZENO : Ama ben de mabeyincilerimi aldatmak istemiyorum.

ROMULUS : Ben onları içeri almadım ki.

ZENO : İçeri almadın mı?

ROMULUS : Kümese kapattırdım onları.

ZENO : Fevkalâde! Eh, mabeyincilerim yanımda olmadığına göre, ben de okumam gereken ebzerimi bugün okumayacağım. İstanbul'dan çıktığımdan beri hemen hemen günde üç defa, her siyasînin karşısında "Yardımlı diliyorum" diye başlayıp ikibin mısra okumak zorunda kaldım. Sesim mahvoldu.

ROMULUS : Otursana.

ZENO : Teşekkür ederim. (*Rahatlamış olarak sofraya oturur.*) Biliyor musun, Romulus, mabeyincilerim yanımdayken, sanki kalıplar, kaideler yığını altında ezilmiş, gömülmüş gibiyim. Hep kaidelere uygun olarak hareket etmem, doğru konuşmam, doğru yiyip içmem lâzım, kaidelerden nefes almaya vakit yok. Ama onlar yanımdan bir uzaklaşmıyor mu, işte o zaman içimde Isauria'lı atalarımın gücünün, eski, o kaya gibi sağlam inancın tekrar uyandığını hissediyorum âdeta — kümesin kapısı sağlam mıdır?

ROMULUS : O hususta merak etme. Pyramus, Zeno için çatal bıçakla bir yumurta getir!

PYRAMUS : Sadece Domitian'ın yumurtası var elimizde.

ROMULUS : Bu durumda zararı yok.

ZENO (sıkılarak) : Aslında yedi senedir birbirimize karşı harp içindeyiz. Sadece müşterek German tehlikesi ordularımızın daha büyük bir çatışmasına mâni oldu.

ROMULUS : Harp mi? Bundan benim hiç habirim yok.

ZENO : Nasıl olur? Senden Dalmaçya'yı bile aldım.

ROMULUS : Dalmaçya hiç benim olmuş muydu ki?

ZENO : İmparatorluğun son taksiminde orası sana düşmüştü ya.

ROMULUS : Neyse, lâf biz İmparatorlar arasında kalsın, dünya politikasında neler olup bittiğinden uzun zamandır hiç haberim yok. Söylesene İstanbul'dan niye kaçtın sen?

ZENO : Kaynanam Germanlarla bir olup beni kovdu.

ROMULUS : Şaşılacak şey. Halbuki senin Germanlarla aran pek iyiydi.

ZENO (ahır) : Romulus!

ROMULUS : Bizans sarayındaki karışık hikâyelerden kulağıma çalmanlara göre, asıl sen öz oğlunu tahttan atmak için Germanlarla bir olmuşsun.

JULIA : Romulus!

ZENO : Germanlar topraklarımızı istilâ ediyor. Son setler de yıkılmak üzere. Artık birleşmeliyiz! İm-

paratorluklarımız arasındaki ufak meseleleri büyü-
tüp birbirimizi suçlamakla uğraşmamalıyız. Şimdi
kültürümüzü kurtarmak zorundayız.

ROMULUS : Nasıl yani, kültür kurtarılabilir
bir şey midir?

JULIA : Romulus!

(Bu arada antikacı, elinde birkaç büste İmpara-
tora yaklaşıp.)

APOLLYON : Bu iki Gracchus ile Pompeius,
Scipio ve Cato'yu alıyorum. Hepsine iki altın, sekiz
sesters.

ROMULUS : Üç altın olsun artık.

APOLLYON : Pekâlâ, ama o zaman Marius ile
Sulla'yı alırım. (Tekrar merdivene çıkar.)

JULIA : Romulus, bu adamı derhal buradan
göndermeni istiyorum.

ROMULUS : Bunu yapamayız, Juia. Daha ta-
vuk yeminin parası ödenmedi.

ZENO : Hayretler içindeyim. Dünya alevler
içinde batıyor, sizler burada soğuk nokteler savur-
makla meşgulsünüz. Her gün binlerce insan ölüyor,
sizler ise dalga geçiyorsunuz. Tavuk yemiyle, yakla-
şan barbarların ne münasebeti var?

ROMULUS : Benim de kendi dertlerim var.

ZENO : Anlaşılan burada Germanizmin dünya
için ne büyük bir tehlike teşkil ettiği henüz tam
mânası ile idrak edilmemiş. (Parmaklarıyla masada
trampet çalar.)

JULIA : Ben de hep bunu söylüyorum ya.

ZENO : Germanların başarıları sadece maddi
sebeplere dayanılarak izah edilemez. Daha derine
bakmalıyız. Şehirlerimiz onlara kapılarını açıyor,
askerlerimiz düşman tarafına geçiyor, halklarımız
bize inanmıyor, çünkü biz kendimizden şüphe ediyö-
ruz. Toparlanmamız lâzım, Romulus, eski haşmeti-
mizi hatırlamamız, Caesar'ı, Augustus'u, Traian'ı,
Konstantin'i gözlerimizin önüne getirmemiz lâzım.
Başka çaremiz yok, kendimize ve dünya siyasetin-
deki önemimize inancımız olmadan mahvoluruz.

ROMULUS : Pekâlâ. İnanalım öyleyse.

(Sessizlik. İnancı bir tarzda otururlar.)

ZENO : İnanıyor musun? (Kendisi biraz müte-
reddir.)

ROMULUS : Bütün varlığımla.

ZENO : Eski haşmetimize?

ROMULUS : Eski haşmetimize.

ZENO : Tarihin bize verdiği vazifeye?

ROMULUS : Tarihin bize verdiği vazifeye.

ZENO : Ya sen, İmparatoriçe Julia?

JULIA : Ben bunlara zaten hep inandım.

ZENO (rahatlamıştır) : Muhteşem bir his, değil
mi? İnsan her tarafı birdenbire dolduran bu olumlu
havayı âdeta eliyle tutacak! Tam zamanıydı zaten!

(Üçü de inancı bir tavırla oturur.)

ROMULUS : Peki şimdi ne olacak?

ZENO : Ne demek istiyorsun?

ROMULUS : Artık inanıyoruz.

ZENO : Önemli olan da bu.

ROMULUS : İyi ama, bundan sonra ne olacak?

ZENO : Bunun o kadar önemi yok.

ROMULUS : Bu inançlı halimizde bir şeyler yapmalıyız.

ZENO : Bu kendiliğinden olur. Önce Germanların "Yaşasın Hürriyet ve Kölelik Düzeni" sloganlarına karşı ileri sürebileceğimiz yeni bir fikir bulmalıyız. "Yaşasın Esaret ve Tanrı"yı teklif ediyorum, ne dersin?

ROMULUS : Bilmem ki acaba Tanrı bizi mi tutuyor, bu husustaki haberler çok müphem.

ZENO : Öyleyse, "Kahrolsun Keyfi İdare! Yaşasın Adalet!"

ROMULUS : O da olmaz. Daha pratik, gerçekleşmesi mümkün bir parola düşünüyorum. Meselâ: "Yaşasın Tavukçuluk ve Tarım!"

JULIA : Romulus!

(Mares son derece heyecan içinde, sol taraftan koşarak gelir.)

MARES : Germanlar Roma'ya yürüyor!

(Zeno ile Julia dehşet içinde ayağa fırlarlar.)

ZENO : İskenderiye'ye ilk gemi ne zaman kalkıyor?

ROMULUS : Yarın sekiz buçukta. Orada ne yapacaksın?

ZENO : Habesistan İmparatorundan iltica hakkı dileyeceğim. Germanizme karşı sarsılmaz savaşımı oradan yürüteceğim — fakat bazen de bana Germanların eline düşmek, mabeyincilerimin elinde kalmaktan daha iyi görünüyor ya...

JULLA (kendini toplayarak) : Romulus, Germanlar Roma'ya yürüyor, sen ise hâlâ sabah yemeğindesin.

ROMULUS (haşmetle, ağır ağır kalkar) : Politikacıların imtiyazı bu. Mares, seni İmparatorluk Maresali yapıyorum.

MARES (diz çöker ve kılıcını sallar) : Roma'yı kurtaracağım, ey yüce imparator!

ROMULUS : Bir bu eksikti. (Tekrar oturur.)

MARES(kararlı bir tavırla kalkar) : Bizi bir tek şey kurtarabilir : umumî seferberlik.

ROMULUS : O da ne demek?

MARES : Bu tabiri yeni buldum. Umumi seferberlik, bir milletin bütün güçlerinin askerî maksatlar için toplanması demektir.

ROMULUS : Bu tabir bir kere üslup bakımından hoşuma gitmedi.

MARES : Umumi seferberlik, İmparatorluğun düşman tarafınan henüz işgal edilmemiş bütün kı-sımlarını içine almalıdır.

ZENO : Mareşalin hakkı var. Bizi ancak umu-mi seferberlik kurtarabilir. Tam aradığımız fikir 'Lu işte. "Toptan silâhlan!" — buna herkesin aklı yatar.

ROMULUS : Soplanın icadından beri harp suç-tu; şimdi buna bir de umumi seferberliği eklersek, sağma bir şey olur. Mareşal, muhafız kıtının elli erini senin emrine veriyorum.

MARES : Majeste! Odoaker'in emrinde iyi si-lâhlanmış tam yüzbin kişilik bir ordu var!

ROMULUS : Bir kumandan ne kadar büyükse, o kadar az askere ihtiyacı vardır.

MARES : Hiç bir Romalı kumandan böylesine tahkir edilmemiştir. (Selâm verir, soldan çıkar.)

APOLLYON (en ortadaki hariç, bütün büstleri indirmiştir): Bütün yığına on altın veriyorum.

ROMULUS : Roma'nın şanlı mazisinden daha hürmetli bir dille bahsetsen memnun olurum, Apollyon.

APOLLYON : Yığın kelimesi sadece mevcut malzemenin antika değeri içindi, tarihle ilgili bir hü-küm değil.

ROMULUS : Ama on altın peşin isterim.

APOLLYON : Her zamanki gibi, Majeste. Bir tanesini bırakıyorum. Kral Romulus'un büstü kal-sın. (On altın sayar.)

ROMULUS : Fakat adasım vaktiyle Roma'yı kurmuştu.

APOLLYON : İşçilik usta işi değil. Bu yüzden de orası burası dökülmüş bile.

ZENO (sabırsızlanmıştı): Beni bu beyle tanış-tırmadın, Romulus.

ROMULUS : Bu Doğu Roma İmparatoru Isa-uria'lı Zeno —Apollyon.

APOLLYON (Soğuk bir şekilde eğilir): Majeste.

ZENO : Bana sadık kalan Patmos adasını da bir ziyaret etsenize, azizim Apollyon. Orada çok ori-jinal antik Yunan eserlerim var.

APOLLYON : Bakarız, Majeste.

ZENO : Yarın İskenderiye'ye haaket ediyorum da, acaba ufak bir avans —

APOLLYON : Özür dilerim. Prensip olarak İm-paratorlara avans vermiyorum. Durum karışık, si-yasî müesseseler sallanıyor, müşteriler antik sanatı yerine German el işlerini tercih ediyor, primitifle-rin sanatı moda oluyor. Dehşet verici bir şey bu, ama zevklerle renkler münakaşa edilemez. Artık ma-jestelerden müsaade rica edeyim.

ROMULUS : Kusura bakma Apollyon, tam da İmparatorluğumun çöküşüne rastladın.

APOLLYON : Rica ederim, Majeste. Nihayet antikacı olarak kazancım bundan. Şu duvar kenarı-na ayırdığım büstler için birkaç adam gönderirim. (Bir daha eğilir ve çıkar.)

ZENO (düşünceli düşünceli başını sallar): Neden bilmem, Romulus, senelerdir kimse bana borç vermiyor. Her geçen gün daha iyi anlıyorum ki, bu meslekte kazanç yok.

TULLIUS ROTUNDUS (soldan gelir): Majeste!

ROMULUS: Sporcu nihayet uyudu mu, Tullius Rotundus?

TULLIUS ROTUNDUS: Spurius Titus Mamma'dan değil, Caesar Rupf'tan bahsetmek istiyorum, Majeste.

ROMULUS: O da kim? Böyle birini tanı mıyım.

TULLIUS ROTUNDUS: Önemli biri. Majestelerine bir de mektup yazmış.

ROMULUS: İmparator olduğumdan beri mektup okumuyorum. Neciymiş kendisi?

TULLIUS ROTUNDUS: Pantolon imalatçısı. Hani şu bacaklara çekilen, bizde de yavaş yavaş moda olan giyim eşyasından yapıp satıyor.

ROMULUS: Zengin mi bu adam, Dahiliye Nazırım?

TULLIUS ROTUNDUS: Hem de müthiş derecede.

ROMULUS: Nihayet aklı başında bir adam.

JULIA: Onu hemen kabul edeceksin, Romulus.

ZENO: İçimden bir his onun bizi kurtaracağını söylüyor.

ROMULUS: Pantoloncuya söyleyin, buyursun.

CAESAR RUPF (soldan gelir; çok şişman ve çok sıktır; Zeno'yu İmparator zannedip doğrudan doğruya ona gider, Zeno şaşırarak Romulus'u işaret eder; elinde antik tarzda geniş kenarlı bir seyahat şapkası vardır; hafifçe eğilir): İmparator Romulus.

ROMULUS: Selâm. Bu karım, İmparatoriçe Julia, bu da Doğu Roma İmparatoru Isauria'lı Zeno. (Caesar Rupf biraz eğilir.)

ROMULUS: Benden istediğin nedir, Caesar Rupf?

CAESAR RUPF: Ailecek biz aslında Almanya'yız, fakat atalarım İmparator Augustus devrinde Roma'ya yerleşmiş, ilk asırdan beridir de ismimiz tekstil branşında en önde gelir.

ROMULUS: Memnun oldum. (Şapkayı, aptaillaşan Zeno'ya verir.)

CAESAR RUPF: Pantolon imalatçısı olarak hemen meseleye geliyorum, Majeste.

ROMULUS: Gayet güzel.

CAESAR RUPF: Muhafazakâr Roma çevrelerinin, her ileri harekete olduğu gibi, şimdi de pantolona muhalif olduğunu gayet iyi biliyorum.

ROMULUS: Pantolonun başladığı yerde kültür biter.

CAESAR RUPF: İmparator olarak böyle bir espri yapabilirsiniz. Fakat apaçık hakikati gören bir

insan olarak inanıyorum ki, istikbal pantolonundur. Pantolon giymeyen modern bir devlet batmaya mahkûmdur. Derinliğine düşünmesini bilmeyen, eskimiş devlet adamları, Germanların pantolon giymeleriyle böyle şaşılacak başarılar elde etmeleri arasındaki bağı asla göremez. Ama bir iş adamı için mesele gün gibi apaçıktır. Ancak pantolon giymiş bir Roma, bu German sürülerinin akınına durdurabilir.

ROMULUS : Ben de senin gibi iyimser olsaydım, aziz Caesar Rupf, bu harikulâde kıyafete önce kendim bürünürdüm.

CAESAR RUPF : Dünyayla en alâkasız adamın kafasında bile, pantolon giyilmezse insanlığın batacağı fikri yerleşmeden pantolon giymeyeceğim, Majeste. Buna yemin ettim. Meslek şerefi bu, bahane falan değil. Ya pantolon yerleşir, ya da Caesar Rupf bu işten elini eteğini çeker.

ROMULUS : Bana getirdiğin teklifin nedir?

CAESAR RUPF : Majeste, bir tarafta dünyaca maruf Caesar Rupf firması duruyor, öte tarafta ise Roma İmparatorluğu, önce bunu kabul edin.

ROMULUS : Doğru.

CAESAR RUPF : Her türlü hissiyattan uzak, açık konuşalım. Benim ardımda birkaç milyar sester, sizin aranızda ise sadece bir uçurum var.

ROMULUS : Aramızdaki fark bundan daha iyi anlatılamazdı.

CAESAR RUPF : Önce Roma İmparatorluğunu şöyle bir satın alayım, diye düşündüm.

ROMULUS (sevinçli heyecanını gizleyemez): Bak bu konuyu ciddî olarak konuşmalıyız, Caesar Rupf. Önce seni şövalye yapıyorum. Achilles, bir kılıç!

CAESAR RUPF : Teşekkür ederim, Majeste. Mümkün ve mevcut olan her çeşit madalya ve nişanı zaten satın almış bulunuyorum. Ama bakın açık konuşalım, sonunda bu satın alma işinden vazgeçtim. Roma İmparatorluğu öylesine batmış ki, değip değmiyeceğini bilmeden bir yenileştirme hamlesine kalkışmak, dünyaca maruf bir firmaya bile çok pahalıya mal olabilir. Sonunda elimizde muazzam bir devlet olur, ama onun da bir faydası dokunmaz. İnsan ya dünyaca maruf bir firmadır, ya da bir İmparatorluk. Açıkçasını söylemek zorundayım, ben dünyaca maruf firmayı tercih ederim, çünkü kârı daha fazladır. Kısacası, satın almaktan vazgeçtim, İmparator Romulus, fakat bir bağ kurulmasına karşı değilim.

ROMULUS : İmparatorlukla senin firma arasında bir bağ nasıl tasavvur ediyorsun?

CAESAR : Sadece organik bir bağ düşünüyorum. Zaten ticaret adamı olarak sadece organik münasebetlere taraftarımdır. "Organik düşün, yoksa batarsın" — benim parolam budur. Önce Germanları kapı dışarı ederiz.

ROMULUS : İşte asıl zor olanı da bu ya.

CAESAR RUPF : Yeteri kadar ufak parası varsa, dünya çapında bir tüccar için zor diye bir şey olamaz. Odoaker ile temasa geçtim, on milyon verirsek, İtalya'dan çıkmaya hazır olduğunu yazılı olarak bildirdi.

ROMULUS : Odoaker mi?

CAESAR RUPF : Germanların Kumandanı Odoaker.

ROMULUS : Şaşılacak şey. Ben de bilhassa o asla satılık değildir diyordum.

CAESAR RUPF : Günümüzde herkes satılıktır, Majeste.

ROMULUS : Peki, benden bu yardımına karşılık ne istiyorsun, Ceasar Rupf?

CAESAR RUPF : Bu on milyonu öderim, İmparatorluğa da birkaç milyonluk yatırırım, yani devlet işte batmaz ama söyle su üstünde kahr, ki her sıhhatli devlet için normal bir durumdur. Bunlara karşılık da, pantolonun mecburi kılınması dışında, kızınız Rea'nın karım olmasını istiyordum. Açık bir şey, anlaşmamızı ancak bu şekilde organik olarak temellendirebiliriz.

ROMULUS : Kızım üç senedir German esaretinden inleyen fakir bir asilzade ile nişanlıdır.

CAESAR RUPF : Görüyorsunuz, Majeste. Ben gayet açık konuşuyorum. Siz de tereddütsüz itiraf ediniz ki, Roma İmparatorluğu ancak tecrübeli bir firma ile yapılacak sağlam bir anlaşma ile kurtulabilir. Aksi halde, şimdi Roma önüne varmış olan Germanlar her tarafı yakıp yıkarak gelirler. Bugün öğleden sonraya kadar cevabınızı bekliyorum. Teklifimi kabul etmezseniz, Odoaker'in kızı ile evleneceğim. Rupf firmasının bir vârice ihtiyacı var. Ben ol-

gunluk çağındayım artık. İş hayatının fırtınaları, ki onların yanında sizin harpleriniz çocuk oyuncağı kahr, bugüne kadar bir kadının kollarında mutluluk aramama engel oldu. İki imkândan birini tercih etmek kolay değil. Gerçi siyasî bakımdan düşünürsek, hiç tereddüt etmeden German kızını almam daha tabii olurdu, ama öte yandan beni bağrına basmış olan memlekete karşı da içimde bir şükran borcu var. Sırf bu yüzden size bu teklifi yaptım. Zira tarih mahkemesinde, firmamın tarafgirlik yaptığı söylen-sin istemem. (Hafifçe eğilir, Zeno'nun elinden şapkasını çekip alır ve soldan çıkar. Kalanlar sofrada şaşkın bir vaziyette oturur ve susar.)

JULIA : Romulus, hemen şimdi Rea ile görüşeceksin.

ROMULUS : Rea ile ne konuşayım, sevgili karıcığım?

JULIA : Bu Caesar Rupf ile derhal evlenmesini!

ROMULUS : O adama Roma İmparatorluğunu şu anda birkaç sesterse satarım, ama kızımı asla vermem.

JULIA : Rea kendisini İmparatorluk için seve seve feda edecektir.

ROMULUS : Asırlardır devlete o kadar çok şey feda ettik ki, artık devletin bizim için kendisini feda etmesi zamanı geldi.

JULIA : Romulus!

ZENO : Eğer kızın bu adamla evlenmezse, dünya batacak!

ROMULUS : Dünya değil, biz batacağız. İkisinin arasında büyük fark var.

ZENO : Biz dünyayız.

ROMULUS : Biz dünya falan değiliz, anlayamadığı dünya karşısında aptallaşan taşralıyız.

ZENO : Senin gibi bir adam Roma İmparatoru olmamalıydı! (Yumruğunu masaya indirip çıkar. Bu sırada soldan iri göbekli beş uşak girer.)

1. UŞAK : Büstleri almaya geldik.

ROMULUS : Buyrun, orada duvarın yanında.

1. UŞAK : Hepsi İmparator. Dikkat edin, düşürmeyin, çabucak tuz buz olurlar. (Oda büstleri dışarı taşıyan uşaklarla dolmuştur.)

JULIA : Romulus, bana "milletin anası Julia" derler, bu şerefli unvanla iftihar ederim. Şimdi milletin anası sıfatıyla seninle konuşmak istiyorum. Bütün gün sabah yemeğinin başında oturuyorsun, tavuklarından başka hiç bir şey seni ilgilendirmiyor, habercileri kabul etmiyorsun, seferberlik ilânına yanaşmıyorsun, düşmanın üzerine yürümeyi düşünmüyorsun, ve bütün bunlardan sonra kızını bizi kurtarabilecek yegâne insana vermeyi reddediyorsun. İstediyin nedir senin?

ROMULUS : Dünya tarihini rahatsız etmek istemiyorum, sevgili Julia.

JULIA : Ben de senin karın olmaktan utanıyorum. (Hızla çıkar.)

ROMULUS : Sofrayı kaldırabilirsin, Pyramus. Sabah yemeğimi bitirdim. (Peçeteyle ağzını siler, Pyramus masayı çıkarır.)

ROMULUS : Suyu getir, Achilles. (Achilles su kabını getirir. Romulus ellerini yıkar.)

SPURIUS TITUS MAMMA (soldaki kapıdan koşarak girer): İmparatorum! (Diz çöker.)

ROMULUS : Sen kimsin?

SPURIUS TITUS MAMMA : Kumandan Spurius Titus Mamma.

ROMULUS : Ne istiyorsun?

SPURIUS TITUS MAMMA : Pavia'dan buraya iki gün iki gece at koşturdum. Altımda yedi at çattı, üç ok yarası aldım. Fakat buraya geldiğim zaman beni senin huzuruna bırakmadılar. İşte, İmparatorum, düşmanın eline düşmeden önce son Başkumandanın Orestes'in sana yolladığı mesaj! (Parşömen ruloyu uzatır.)

ROMULUS (hareketsiz kahr): Yaralımsın, yorgunluktan bitmişsin. Niçin kendini böyle harcıyorsun, Spurius Titus Mamma?

SPURIUS TITUS MAMMA : Roma yaşasın diye!

ROMULUS : Roma çoktan ölmüş. Sen kendini bir ölüye kurban ediyorsun. Bir gölge uğruna çarpı-

sıyor, çökmüş bir mezar için yaşıyorsun. Git de uyu, Kumandan. İçinde yaşadığımız gün, senin kahramanlığını yapmacık hâle soktu. (İhtişamla kalkar, ortadaki kapıdan çıkar.)

SPURIUS TITUS MAMMA (son derece şaşkın bir halde doğrulur, sonra birden elindeki mesajı yere fırlatır, çığır ve haylarır): Roma İmparatoru olacak alçak!

BİRİNCİ PERDENİN SONU

İKİNCİ PERDE

(476 senesinin o meş'um Mart günü, öğleden sonra. İmparatorun köşkünün ön bahçesi. Her tarafta yosunlar, otlar, sarmaşıklar, her yanda tavuk gıdıklamaları, horoz ötüşleri. Ara sıra, bilhassa sahneye birisi girdiğinde, tavuklar uçuşur. Arka planda, tavuklar yüzünden iyice bozulmuş, yarı yarıya harap olan köşkün ön cephesi; kapıdan bir merdiven bahçeye iner. Duvarlarda tebeşirle "Yaşasın Kölelik Düzeni! Yaşasın Hürriyet!" yazılmış. Ön planda, sağda, vaktiyle iyi günler görmüş, zarif biçimli birkaç bahçe iskemlesi; buna rağmen her şey bir tavuk çiftliğinde bulunduğu izlenimi vermekte. Bazen sahneyi, alçak bir yapıdan gelen koyu bir duman bürür. Kalem odası, villaya sağdan bir aç teşkil edecek şekilde sol tarafta düşünülebilir. Kısacası: her tarafta bir ümitsizlik havası, sanki dünya batıyor, "apres nous le déluge = bizden sonra tufan". — Şahıslar: bir iskemlede Dahiliye Nazırı Tullius Rotundus, bir başkasında Harbiye Nazırı Mares, artık bildiğimiz gibi İmparatorluk Mareşali, dizlerinde bir İtalya haritası olduğu halde uyumakta, sırtında zarfı, miğferiyle asâsı yanında, yerde. Evin duvarına dayalı duran kalkanı üzerine de Germanların parolasını yazmışlar. Hâlâ perişan kılığı ve sargılı koluyla Spurius Titus Mamma, güçlkle kalem odasının duvarı boyunca gider, duvara dayanır, tekrar kendini sürüklemeye devam eder.)

SPURIUS TITUS MAMMA : Yorgunum. Yorgunum. Yorgunluktan ölüyorum.

(Köşkten beyaz önlüğü ve başında yüksek takesiyle bir aşçı çıkar. Elindeki bıçağı arkasında saklayarak, tavukları çağırarak bahçenin sağına doğru ilerler. Tavuklar ümitsiz gıdaklamalarla kaçırlar.)

AŞÇI : Julius Nepos, Orestes, Romulus, gel bili bili...

ZENO (soldan gelir, durur, sandallarını yere sürterek temizlemeye çalışır) : Gene bir yumurtaya bastım. Burada tavuktan başka bir şey yok ki! Sandallarım da sariya boyandı artık, hem de yapış yapış.

TULLIUS ROTUNDUS : Ne yapalım, İmparatorun tek ihtirası tavukçuluk.

(Sağdan bir haberci koşarak gelir, saraya doğru ilerler.)

HABERCI : Germanlar Roma'ya girdi! Germanlar Roma'da!

TULLIUS ROTUNDUS : Bir felâket haberi daha. Bütün gün böyle bu.

ZENO : Buna tek sebep bu tavuk deliliği. Ümit edelim ki, İmparator hiç olmazsa şu anda saray kilişesinde halklarının kurtulması için dua ediyordur.

TULLIUS ROTUNDUS : İmparator uyuyor.

ZENO : Biz burada medeniyeti kurtarmak için yirtmıyoruz, o ise uyuyor! — Bu duman kokusu ne?

TULLIUS ROTUNDUS : Arşivleri yakıyoruz.

ZENO (yıldırım çarpmış gibidir) : Ne! Arşivleri mi — yakıyorsunuz? Niçin ama? Delirdiniz mi?

TULLIUS ROTUNDUS : Roma hükûmet sanatının en değerli vesikaları ne pahasına olursa olsun Germanların eline geçmemelidir. Başka yere nakletmek için de malî imkânımız yok.

ZENO : Ve bu sebepten de hemen arşivleri ateşe veriyorsunuz ha! İyinin eninde sonunda galip geleceğine hiç inanmadan, güle oynaya! Bu sizin Batı Roma hakikaten iflâh olmaz, iliklerine kadar çürümüş. Ne gayret kalmış, ne cesaret —al, lânet olsun, bir yumurta daha! (Sandallarını yere sürterek temizlemeye çalışır, soldan çıkar.)

SPURIUS TITUS MAMMA : Yüz saattir uyumadım. Tam yüz saat oldu...

(Korkunç gıdaklamalar. Aşçı sağdan gelir ve köşke girer : önlüğü kanlar içinde, her elinde bir tavuk, üçüncüsü de sağ koltuğunda.) Bu bitmez tükenmez gıdaklamalara tahamül edemiyorum artık! Yorgunum, hem de nasıl yorgunum. Pavia'dan dört nala buraya kadar gel, bu kadar kan kaybet...

TULLIUS ROTUNDUS : Köşkün arkasına gidin, orada gıdaklama daha az.

SPURIUS TITUS MAMMA : Oraya da gittim. Orada da prenses tiyatro dersi alıyor. Havuzun yanında ise Doğu Roma İmparatoru ilâhi okuyor.

MARES : Susalım! (Uykusuna devam eder.)

TULLIUS ROTUNDUS : O kadar yüksek sesle konuşmayın, yoksa Mareşal uyamıyor.

SPURIUS TITUS MAMMA : Anlatılamıyacak kadar yorgunum. Üstelik bu duman, bu iğrenç kokulu, kahredici duman!

TULLIUS ROTUNDUS : Hiç olmazsa oturun.

SPURIUS TITUS MAMMA : Oturursam hemen uyurum.

TULLIUS ROTUNDUS : O kadar yorgun olduğunuza göre yapacağınız en akılcı iş bence bu.

SPURIUS TITUS MAMMA : Uyumak istemiyorum, intikam almak istiyorum, intikam!

MARES (kızgın bir tavırla doğrulur) : İnsan burada sükûnet içinde tefekküre bile dâlamıyor. Strateji bir ilham meselesidir. Cerrahın yaptığı gibi, insan kanlı darbeyi atmadan önce konsantre olabilmelidir. Karargâhtaki lüzumsuz gürültü kadar harbe hiç bir şey zarar veremez. (Haritayı toplar, miğferini kaldırıp eve doğru gider, kalkanını ahr, şaşırarak durur.) Hey, kalkanıma düşmanın parolasını yazmışlar! Duvarlar da yazı dolu!

TULLIUS : İsviçreli hizmetçi kız yazmıştır.

MARES : Hemen harp divanı kurulsun!

TULLIUS ROTUNDUS : Bunun için hakikaten vaktimiz yok, Mareşal.

MARES : Ama sabotaj bu!

TULLIUS ROTUNDUS : Sadece personel azlığı. Birinin de başmabeyincinin eşya toplamasına yardım etmesi lâzım.

MARES : Siz yardım edebilirsiniz. Dahiliye Nazırı olarak başka ne işiniz olabilir, bilmiyorum.

TULLIUS ROTUNDUS : Benim hükûmet merkezini Sicilya'ya nakletmek için kanunî meseleleri haletmem lâzım.

MARES : Bozgunculuğunuz beni yolumdan çeviremez. Stratejik vaziyet her an daha iyiye gidiyor, her yenilgiden sonra durumumuz biraz daha düzeliyor. Germanlar yarımadaımızda ilerledikçe, çıkmaz yola daha fazla girmiş oluyorlar. Sicilya'dan, Korsika'dan gelip kolayca tepelerine bineceğiz.

SPURIUS TITUS MAMMA : Siz önce İmparatoru tepeleyin!

MARES : Kaybetmemize imkân yok. Bir kere Germanlar gemiye sahip değil, dolayısıyla adalarda bize hücum edemezler.

SPURIUS TITUS MAMMA : Ama bizim de gemimiz yok! Adalar bize ne fayda sağlar? Biz de Germanlara hücum edemiyeceğiz, onlar da İtalya'da yerleşip kalacak.

MARES : Gemimiz yoksa yaparız.

SPURIUS TITUS MAMMA : Gemi yapmak mı? Devlet batmış vaziyette!

TULLIUS ROTUNDUS : Bırakın bunları sonra düşünürüz. Şu anda bizim için en âcil mesele Sicilya'ya gidebilmek.

MARES : Hemen bir tane üç direkli buldurayım.

TULLIUS ROTUNDUS : Üç direkli mi? Bizim için imkânsız, çok pahalıdır onlar. İyisi mi bir kalvon bulun.

MARES : Şimdi de beni gemi simsarlığına indirdiler. (Köşke doğru sallanarak gider.)

TULLIUS ROTUNDUS : Gördünüz mü, Mareşali uyandırdınız işte.

SPURIUS TITUS MAMMA : Öyle yorgunum ki...

TULLIUS ROTUNDUS : Ümit ederim, Sicilya'da kirası ehven bir köşk bulabiliriz. (Müthiş gıdaklamalar. Soldan perişan, lime lime olmuş bir kılıkta Aemilian ağır ağır gelir. Bir deri bir kemik; yüzünde renk diye bir şey yok. Siyah bir kukulete başını örtmekte.)

AEMILIAN (etrafına bakınır): İmparatorun Campania'daki köşkü burası mı?

TULLIUS ROTUNDUS (hayretle bu korkunç adama bakar): Siz kimsiniz?

AEMILIAN : Bir hayalet.

TULLIUS ROTUNDUS : Ne istiyorsunuz?

AEMILIAN : İmparator hepimizin babasıdır, değil mi?

TULLIUS ROTUNDUS : Her vatansever için öyledir.

AEMILIAN : Ben bir vatanseverim. Baba evimi ziyarete geldim. (Yeniden etrafına bakınır.) Pis

bir tavuk çiftliği. Pislik içinde bir köşk. Kalem odası. Havuz kenarında harap bir Venüs heykeli, sarmasıklar, yosunlar, her tarafta otların içinde yumurtalar - birkaçına bastım bile - bir yerde de mutlaka bir İmparator horluyordur.

TULLIUS ROTUNDUS : Derhal gidin buradan, yoksa muhafızları çağıracağım. Arka çayırda talim-deler şimdi.

AEMILLAN : Askerleriniz arka çayırda uykuya dalmışlar, ninnileri de tavuk gıdaklamaları. Bu ilâhi sükûneti bozmaya lüzum yok.

JULIA (kapıda görünür): Aebius! Aebius! Başmabeyinci Aebi'yi gören var mı?

AEMILIAN : Milletin anası.

TULLIUS ROTUNDUS : Aebius eşyaları toplamıyor mu, Majeste?

JULIA : Sabahten beri ortada yok.

TULLIUS ROTUNDUS : Öyleyse kaçmıştır.

JULIA : O da German, ne olacak. (İçeri girer.)

SPURIUS TITUS MAMMA : Halbuki kaçanlar hep Romalılar! (Bir an için hiddetlenmiştir, ama yine yatıştır, uyumamak için ümitsizce dolaşır.)

AEMILIAN (Mareşalin iskemlesine oturur): Siz Dahiliye Nazırı Tullius Rotundus değil misiniz?

TULLIUS ROTUNDUS : Beni tanıyorsunuz demek!

AEMILIAN : Birlikte çok yemek yemistik, Tullius Rotundus, pek çok yaz akşamı.

TULLIUS ROTUNDUS : Ben hiç hatırlamıyorum.

AEMILIAN : Nasıl hatırlayabilirsiniz ki? O zamandan beri bir cihan imparatorluğu battı.

TULLIUS ROTUNDUS : Hiç olmazsa nereden geldiniz, onu söyleyin!

AEMILIAN : Ben hakikatlerin içinden doğrudan doğruya buranın bu gülünç ve sahte dünyasına geldim.

SPURIUS TITUS MAMMA : Yorgunum, yorgunluktan ayakta bile duramıyorum. (Yeniden gıdıklamalar.)

MARES (köşkten çıkar) : Mareşal asâmi burada unutmuşum herhalde.

AEMILIAN : Buyurun. (Asâyı uzatır. Mares sallanarak köşke döner.)

TULLIUS ROTUNDUS : Anlıyorum. Cepheden geliyorsunuz, mert bir insansınız. Vatan için kanınızı döktünüz. Sizin için bir şey yapabilir miyim?

AEMILIAN : Germanlara karşı bir şey yapabilir misiniz?

TULLIUS ROTUNDUS : Bunu bugün şu anda kimse yapamaz. Bizim mukavetimiz uzun süre için planlandı. Tanrının değirmenleri ağır öğütür.

AEMILIAN : O halde bana yardımınız dokunmaz. (Köşkten ellerinde bavullarla usaklar çıkar.)

BİR UŞAK : İmparatoriçenin bavulları nereye gidecek?

TULLIUS ROTUNDUS : Aşağıya, Napoli'ye.

(Usaklar bavulları çıkarır. Karışıklık. Sonraki sahnelerde de arada bir bavul taşıyan bir usak görülür.)

Acı günlerde ve trajik bir devirde yaşıyoruz. Fakat şunu da hemen ilâve edeyim: Roma İmparatorluğu gibi, hukukî teşkilâtı mükemmel ve sağlam bir yapı, iç değerleri sayesinde en ağır buhranları bile atlatır. Bizim kültürümüz daha yüksek olduğundan, Germanları alt edecektir.

SPURIUS TITUS MAMMA : Korkunç derecede yorgunum.

AEMILIAN : Horatius'u sever misiniz? Yoksa İtalya'nın en güzel üslûbu ile mi yazarsınız?

TULLIUS ROTUNDUS : Ben bir hukukçuyum.

AEMILIAN : Ben Horatius'u severdim. İtalya'nın en güzel üslûbu ile de yazardım.

TULLIUS ROTUNDUS : Demek şairsiniz.

AEMILIAN : Ben yüksek kültüre mensup bir insandım.

TULLIUS ROTUNDUS : Öyleyse yazmaya ve şiire devam edin. Ruh maddeyi yenecektir.

AEMILIAN : Geldiğim yerde maddeciler ruhu yendiler.

(Yeniden gıdıklamalar. Tavuklar yeniden kaçı-
şır. Sağdan köşkün yanından Rea, tiyatro oyuncusu
Phylax ile beraber gelir.)

REA : "Son yolda gittiğimi görüyorsunuz
Vatanın evlâtları,
Ve son ışığını gördüğümü güneşin.
Son defa mı olacak bu?"

SPURIUS TITUS MAMMA : Klasik eser din-
lersem uyuyup kalırım! (Soldan sallanarak çıkar.)

PHYLAX : Devam edin Prenses, daha güçlü,
daha dramatik! "Ah, çıldırtıyorsun" —

REA : "Ah, çıldırtıyorsun beni, ey vatan!
Neden alay ediyorsun
Daha bu dünyadan inmemiş,
Daha yaşayan benimle,
Ve neden o alçakça kanunla, zorla
Bu eşi duyulmadık mezara sokuyorsun beni,
Sevdiklerimce ağlanmadan!
Ne ölümlüler arasına sokuyorsun beni,
Ne ölümler arasına."

PHYLAX : "Ne ölümlüler arasına sokuyorsun
beni, ne ölümler arasına." — Daha trajik olmalısınız,
Prenses! Ölçsüz bir keder söz konusu, onu duyur-
maya çalışın. "Ne ölümlüler arasına...": bir daha...

REA : "Ne ölümlüler arasına sokuyorsun beni,
Ne ölümler arasına.
Her şeye susan ölüm Tanrısı
Canlıyken görüyor beni
Yeraltı dünyasının sahiline.
Ne düşün şarkılarına hakkım var,
Ne sevdiğim söylüyor türkümü,
Ama Acheron'la kıyılmış nikâhım!"

PHYLAX : "Ama Acheron'la kıyılmış nikâ-
hım!"

REA : "Ama Acheron'la kıyılmış nikâhım!"

PHYLAX : Daha trajik, Prenses, daha âhenk-
li, daha içten bir haykırış, daha ruhlu. Yoksa bu
ölümsüz mısralar kimseye bir şey vermez. Sizin bu
ölüm Tanrısı Acheron hakkında pek fikriniz olma-
dığı anlaşılıyor. Ondan soyut bir şey gibi bahsed-
iyorsunuz. İçten yaşamamışsınız onu; sizin için sa-
dece edebiyat olarak kalmış, hakikat olmamış. Ya-
zık, çok yazık. Lütfen dikkat edin şimdi : "Ama
Acheron'la kıyılmış nikâhım!"

REA : "Ama Acheron'la kıyılmış nikâhım!" (Bu
arada Aemilian ayağa kalkmıştır. Rolünü okuyan
Prensesin önünde durur. Rea ona hayretle bakar.)
Ne istiyorsunuz?

AEMILIAN : Kimsin sen?

REA : Herhalde benim sormaya daha fazla hak-
kım var, sen kimsin?

AEMILIAN : Ben, benim gittiğim yere gidilince dönen neyse, oyum. Sen kimsin?

REA : Ben İmparatorun kızı Rea'yım.

AEMILIAN : Rea, İmparatorun kızı. Seni tanıyamadım. Güzelsin, ama yüzünü unutmuşum.

REA : Daha önce tanışmış mıydık.

AEMILIAN : Hatırladığımı zannediyorum.

REA : Yoksa Ravenna'dan mı geliyorsun? Çocukken beraber oynamış mıydık?

AEMILIAN : Ben büyükken beraber oynamıştık.

REA : İsmiini söylemeyecek misin?

AEMILIAN : İsmim sol elimde yazılıdır.

REA : Öyleyse göster bana sol elini. (Aemilian sol elini uzatır.) Ah, elin ne kadar korkunç!

AEMILIAN : Çekeyim mi elimi?

REA : Artık bakamıyacağım. (Yüzünü çevirir.)

AEMILIAN : Öyleyse kim olduğumu da öğrenemezsin. (Elini tekrar saklar.)

REA : O halde uzat elini. (Rea sağ elini uzatır. Aemilian sol elini onun avucuna kor.) Yüzük! Aemilian'ın yüzüğü bu!

AEMILIAN : Nişanlımın yüzüğü.

REA : Yoksa öldü mü o?

AEMILIAN : Geberdi.

REA : Yüzük etine girmiş. (Avucundaki elden gözünü ayıramaz.)

AEMILIAN : Yüzükle benim kirletilmiş etim bir oldu artık.

REA : Aemilian! Aemilian'sın sen!

AEMILIAN : Ben Aemilian idim.

REA : Seni artık tanıyamıyorum, Aemilian. (Gözlerini ondan ayıramaz.)

AEMILIAN : Beni artık hiç tanıyamıyacaksın, İmparatorun kızı. Çünkü ben German esaretinden geliyorum.

(Karşılıklı durur ve birbirlerine bakarlar.)

REA : Üç sene bekledim seni.

AEMILIAN : German esaretinde üç sene ebediyet demektir, İmparatorun kızı. Bu kadar zaman bir insan beklenmez.

REA : Artık geldin. Gel benimle babamın evine.

AEMILIAN : Germanlar geliyor.

REA : Biliyoruz.

AEMILIAN : Öyleyse git, bir bıçak bul.

REA (korkuyla bakar): Ne demek istiyorsun, Aemilian?

AEMILIAN : Demek istiyorum ki, bir kadın bir bıçakla dövüşebilir.

REA : Artık dövüşmemeliyiz. Roma ordusu yenildi, artık askerimiz yok.

AEMILIAN : Askerler insandır, insanlar dövüşebilir. Daha çok insan var vurada, kadınlar, esirler, ihtiyarlar, sakatlar, çocuklar, nazırlar. Git, bir bıçak bul.

REA : Bunun mânası yok, Aemilian. Germanlara teslim olmamız lâzım.

AEMILIAN : Ben üç sene önce Germanlara teslim olmak zorunda kaldım. Beni ne hale soktuklarımı görmüyor musun, İmparatorun kızı? Git, bir bıçak bul.

REA : Üç sene seni bekledim. Her gün, her gece seni bekledim. Ama şimdi senden korkuyorum.

AEMILIAN : "Ama Acheron'la kıyılmış nikâhım!" Bu mısraları okuyan sen değil miydin? İşte mısraların hakikat oldu. Git, bir bıçak bul. Haydi, gitsene!

(Rea eve kaçır.)

PHYLAX : Ama Prenses! Daha dersimiz bitmedi ki! En güzel pasaj geliyor şimdi, klasik edebiyatın zirvesi.

REA : Artık edebiyata ihtiyacım yok, şiir duymak istemiyorum! Ölüm Tanrısının kim olduğunu öğrendim artık. (Köske girer. Phylax onun peşinden koşar.)

TULLIUS ROTUNDUS : Marcus Junius Aemilian. German esaretinden döndünüz ha. Altüst etti beni bu.

AEMILIAN : Öyleyse cepheye koşun, yoksa altüst olusunuz lüksten ibaret kahr.

TULLIUS ROTUNDUS : Aziz dostum, bakın, siz elbette çok zor anlar geçirdiniz ve saygımıza hak kazandınız. Ama zannetmeyin ki, bizim de burada zor anlarımız olmadı. Merkezde oturup birbiri peşine felâket haberleri almak, ve yardım edememek bir politikacının başına gelebilecek en feci şeydir.

(Soldan bir haberci saraya koşar.)

HABERCİ : Germanlar Appia yolundan güneye ilerliyor! Germanlar Appia yolundan güneye ilerliyor!

TULLIUS ROTUNDUS : Bakın, güneye ilerliyorlar, yani doğrudan doğruya buraya geliyorlar. Felâket haberleri der demez hemen yeni biri geldi işte.

MARES (köşkün kapısında görünür) : Hiç bir tarafta bir kalyon bile yok.

TULLIUS ROTUNDUS : Ama Napoli limanında bir tane olacaktı.

MARES : Germanlara iltihak etmiş.

TULLIUS ROTUNDUS : Allah aşkına, Maresal, mutlaka bir gemi bulmamız lâzım.

MARES : Bir de balıkçı kayıklarına bakayım. (Yine kaybolur.)

TULLIUS ROTUNDUS (hiddetlenmiştir) : Devleti Sicilya'dan başlayıp yeniden teşkilâtlandırmak

için her şey hazırlandı. Kafamda sosyal reformlar ve liman işçileri için sakatlık sigortası var. Ama bir gemi de bulunmazsa bu planlar nasıl gerçekleştirilebilir?

SPURIUS TITUS MAMMA : Bu yanık kokusu. Bu sonu gelmez yakıcı koku.

(Gıdaklamalar. Soldan Caesar Rupf gelir.)

CAESAR RUPF : Beyler! Ümit ederim, hepiniz açıkça farkındasınız ki, Roma'nın düşmesinden sonra İmparatorluğun bir metelik bile değeri kalmamıştır. İktisadî sahadaki iflâsın peşinden askerî çöküntü gelmiştir ve bundan da Roma İmparatorluğu artık kendini çekip kurtaramaz.

AEMILIAN : Siz kimsiniz?

CAESAR RUPF : Caesar Rupf, dünyaca maruf Rupf pantolon ve yeleklerini imal eden firmanın sahibi.

AEMILIAN : Arzunuz nedir?

CAESAR RUPF : Az buçuk malûmat sahibi her politikacı için gün gibi açık ki, Roma ancak ben birkaç milyon dökersem kurtulabilir. Yaptığım namusluca teklife, dürüst bir cevap bekliyorum. Evet veya hayır. Ya kurtuluş bayramı, ya da dünyanın batışı. Ya gelini alır eve giderim, ya da İmparatorluk diye bir şey kalmaz.

AEMILIAN : Neler dönüyor burada, Dahiliye Nazırı?

TULLIUS ROTUNDUS : Odoaker, on milyon verilirse İtalya'dan çıkmaya razı oldu. Bu — pantolon imalatçısı bu parayı ödemeye hazır.

AEMILIAN : Şartı?

TULLIUS ROTUNDUS : Prenses Rea ile evlenmek istiyor.

AEMILIAN : Prensesi çağırın.

TULLIUS ROTUNDUS : Yani —

AEMILIAN : Ve saray erkânını toplayın. (Dahiliye Nazırı saraya gider.) Teklifinize cevap alacaksınız, pantolon imalatçısı.

SPURIUS TITUS MAMMA (sağdan gelir, sallanarak sola doğru ilerler): Yüz saattir uyumadım. Yüz saat. Yorgunum, ayakta duracak halim yok.

(Köşkün kapısında Rea, Tullius Rotundus, Zeno, Mares ve muhafızlar görünür.)

REA : Beni sen mi çağırttın, Aemilian?

AEMILIAN : Seni ben çağırttım. Gel bana. (Rea Aemilian'a doğru ilerler.) Üç sene beni bekledin, İmparatorun kızı.

REA : Üç sene, her gün, her gece, her saat.

AEMILIAN : Beni seviyorsun, değil mi?

REA : Seni seviyorum.

AEMILIAN : Bütün ruhunla, değil mi?

REA : Bütün ruhumla.

AEMILIAN : Senden isteyeceğim her şeyi yapar mıydın?

REA : Her şeyi yaparım.

AEMILIAN : Bir bıçak da alır mıydın eline?

REA : Eğer istersen, elime bir bıçak da alırım.

AEMILIAN : Sevgin öylesine eşsiz mi, İmparatorun kızı?

REA : Sana aşkım ölçü tanımaz, Aemilian. Seni artık tanımıyorum, ama yine de seviyorum. Senden korkuyorum, ama yine de seni seviyorum.

AEMILIAN : Öyleyse bu muhteşem topgöbekle evlen ve ona çocuklar doğur. (Caesar Rupf'u gösterir.)

ZENO : Nihayet akli başında bir Batı Romalı!

SARAY ERKÂNI : Evlenin Prenses, evlenin.

TULLIUS ROTUNDUS : Aziz vatanım için bu fedakârlığı yap, kızım!

(Hepsi ümitle Rea'ya bakar.)

REA : Seni terk mi edeyim?

AEMILIAN : Beni terk etmelisin.

REA : Başka birini mi seveyim?

AEMILIAN : Vatanımı kurtarabilecek olanı sevmelisin.

REA : Ama ben seni seviyorum!

AEMILIAN : İşte ben de bunun için, Roma yavaşın diye seni terk ediyorum.

REA : Senin şerefının lekелendiği gibi, sen de benim şerefimi mi lekelemek istiyorsun?

AEMILIAN : Gerekli olanı yapmalıyız. Bizim şerefimizin lekelenmesi Roma'ya kan ve can verecek, bizim zilletimizle Roma güçlenecek.

REA : Beni gerçekten seviyorsan, böyle bir şeyi benden isteyemezsin.

AEMILIAN : Bunu sadece senden isteyebilirim, çünkü beni seviyorsun. (Rea dehşetle ona bakar.) İtaat edeceksin, İmparatorun kızı; çünkü aşkın ölçü tanımaz senin.

REA : İtaat edeceğim.

AEMILIAN : Onun karısı olacaksın.

REA : Onun karısı olacağım.

AEMILIAN : O halde bu, açıkça ne yaptığımı bilen pantolon imalatçısına elini ver. (Rea itaat eder.) İşte İmparatorun biricik kızının eli, Caesar Rupf. Altın bir dananın başına bir imparatorluk bekâret çelengi oturtuldu. Çünkü devrimiz, insanlığa karşı inanılmaz tecavüz karşısında, muhabbet tellâllığının fazilet haline geldiği bir devir.

CAESAR RUPF (duygulanmıştır) : İnanın Prenses, gözlerimdeki bu yaşlar altın gibi hakikidir. Dünyaya çapındaki Rupf firması bu evlenme ile, bizim

branşta şimdiye kadar erişilememiş bir zirveye ulaşmış oluyor.

(Muazzam duman bulutları.)

MARES : İmparatorluk kurtuldu!

ZENO : Garp âlemi kurtuldu!

İnandığımız, ümit ettiğimiz,

Mucize olarak geldi,

Ve kurtuluş vuku buldu.

TULLIUS ROTUNDUS : Arşivlerin yakılması-
na derhal son verilsin!

ACHILLES'İN SESİ : İmparator!

(Duman açılır. Kapıda, saray erkânının ortasında Romulus görülür, arkasında Achilles ve yassı bir sepet taşıyan Pyramus. Sessizlik.)

REA : Babacığım!

AEMILIAN : Hoşgeldin iyi yemeklerin ve öğlen sıcaklığında çekilen mutlu uykuların İmparatoru! Selâm sana, tavukların Sezarı ve yumurtlama sahalılarının strateji dehası! Yaşasın askerlerin Küçük Romulus adını verdiği Hükümdar!

ROMULUS (sâkin) : Kimsin sen?

AEMILIAN : Bir ölü dirildi, gebermiş biri git-
tiği yoldan geri döndü, şerefine tecavüz edilen biri,
senin kullarının can verdiği mezbahadan kurtuldu.

ROMULUS (ona dikkatle bakar) : Sen Aemilian'-
sın, kızımın nişanlısı.

AEMILIAN : Beni tanıyan tek insan sensin,
İmparator Romulus. Kızın bile beni tanımadı.

ROMULUS : Onun sevgisinden şüphe etme. Yal-
nız ihtiyarlık gözleri keskinleştirir. Hoş geldin Aemi-
lian. (Kamın yanında bir koltuğa oturur.)

AEMILIAN : Germanyadaki zindanımdan kaç-
tım, Roma İmparatoru. Beni gözleyen adamları öl-
dürdüm, peşime düşen köpekleri boğdum, ve yürüye
yürüye sana geldim, Yüce Hükümdar. İmparatorlu-
ğunun sonsuz genişliğini metre metre, adım adım ölç-
tüm. Devletini gördüm, dünyanın babası.

ROMULUS : Ben ise İmparator olduğumdan
beri bu köşkten hiç ayrılmadım. Bana devletimi an-
latsana, Aemilian.

AEMILIAN : Yerle bir edilmiş şehirlerin sokak-
larında saklanarak dolaştım, dumanı tüten köyler-
den hayalet gibi geçtim, ağacı kalmamış ormanlar-
dan, ekinleri çiğnenmiş tarlalardan aştım. Senin hal-
kını gördüm, İmparator Romulus. Bu gözler sadece
açlıktan ölen çocuklar, ırzına geçirilmiş kadınlar, ko-
yun gibi kesilmiş adamlar, darağaçlarından bir or-
man, ve güneşi görünmez eden, ağzı şapırtılı akba-
baların bulutunu gördü; bu kulaklar sadece yaralı-
ların bağırsıkları, esirlerin iniltileri, muhtekirlerin kah-
kahaları ve harp vurguncularının nâraları ile doldu.

ROMULUS : Söylediklerin bana yabancı değil,
ama anlatmaya devam et, Aemilian.

AEMILIAN : Söylediklerim sana yabancı değil,
ve sen tavuklarına yem vermekle meşgulsün.

ROMULUS : İmparator memleketlerinden elini çekti.

AEMILIAN : Halkının çektiği ıstırapı biliyorsun, ve yemek yemene devam ediyorsun.

ROMULUS : İmparator kullarını serbest bıraktı.

AEMILIAN : Mağrur başkentin Roma düştü, düşman bütün topraklarını işgal etti, ve sen burada uyumana devam ediyorsun!

ROMULUS : İmparator devletini düşmanlarına bıraktı.

AEMILIAN : Düşmanlarını tanıyor musun, Roma İmparatoru?

ROMULUS : İmparator kendi halkını iyi tanıyor.

AEMILIAN : Öyleyse düşmanlarını tanı! Bak ellerime, bak şu sakatlanan parmaklara, bu her tarafı su toplamış, cerahatli avuçlara! İmparatorluğu hayvanlara terkettin, Roma İmparatoru, hayvanlardan daha kötü canavarlara. İşte önünde duruyorum, uçan tavuklarınla ve gülünç saray erkânıyla çevrili, rezil edilmiş, kırbaçlanmış, tekmelenmiş ve boyun-duruğa vurulmuş olarak. Daha delil ister misin, benim, bir Romalının alnından ebediyen silinmiyecek alev alev yanan lekeyi göstereyim mi sana? Bak öyleyse, sana ne göstereceğim, ve gösterdiğime bakmaya cesaret et! (Başından kukuletayı çıkar, kafa derisi yüzülmüştür.)

REA : Aemilian! (Ona sarılır.)

AEMILIAN : Düşmanların, benim, barışı seven ve ruhun varlığına inanan, Germanyana ile Roma'yı ba-

rıştırmak için gizlice yanlarına giden bir Romalı su-bayın kafa derisini yüzdüler, Cihan İmparatoru!

ROMULUS : İmparator görüyor, ama sarsılmıyor.

AEMILIAN : Artık ait olduğuna git, İmparatorun kızı. Seninle aramda bir şey kalmadı bundan böyle. (Rea yavaş yavaş Caesar Rumpf'a doğru ilerler.) Kızın bu pantolon imalatçısının karısı oldu, Roma İmparatoru, ve İmparatorluğun benim zilletimle kurtuldu.

ROMULUS (ayağa kalkar): İmparator bu evlenmeye razı değildir.

(Hepsi şaşkınlıktan donar.)

CAESAR RUPF : Baba!

REA : Onunla evleneceğim, baba. Vatanımı kurtarmama engel olamazsın.

ROMULUS : Kızım, İmparatorun iradesine boyun eğecektir. İmparator da devletini ateşe atarken, parçalanması gerekeni yere fırlatırken, ve ölümün malı olanı ezerken, ne yaptığını gayet iyi bilmektedir.

(Rea başı önde, eve girer.)

Haydi vazifemize, Pyramus. Ver yemi bana. Augustus! Tiberius! Traian! Hadrian! Marc Aurel! Odoaker! (Peşinde usakları olduğu halde, tavuklara yem serpererek sağdan çıkar. Kalanlar donmuş gibidir.)

TULLIUS ROTUNDUS : Arşivleri yakmaya devam edin! Hızlı!

(Her taraf yeniden simsiyah dumana bürünür.)

AEMILIAN : Bu İmparator yok edilmeli!

İKİNCİ PERDENİN SONU

ÜÇÜNCÜ PERDE

(15 Mart 476 gecesi... İmparatorun yatak odası. Solda pencereler. Geri planda kapı. Sağda yatak ve başka bir kapı. Odanın ortasında iki divan, seyirciye doğru bir geniş aç yapacak şekilde birleştirilmiş. Aralarında ortada küçük, zarif şekilli ve alçak bir masa. Ön planda solda ve sağda iki gömme dolap. Gece. Dolunay. Oda karanlıktır. Sadece yerde ve duvarlarda, pencerelerden giren ışıkların akisleri görülür. Arka plandaki kapı açılır. Pyramus, elinde üç kollu bir şamdan olduğu halde girer, yatağın yanında duran başka bir şamdandaki mumları yakar. Sonra öne doğru gelir ve şamdanı masaya kor. İmparator sağdaki kapıdan girer, üzerinde oldukça eskimiş bir gecelik vardır. Arkasında Achilles.)

ROMULUS : Güzel akşam yemeğinden sonra banyo iki misli ferahlattı beni. Bugün çok büyük bir gündü, böyle günlerden hoşlanmam. Bu durumda yapılacak tek iş banyoya girmektir. Ben kahramanlıktan uzak bir insanım, Achilles.

ACHILLES : Majeste İmparator togasını mı, yoksa kimonoyu mu arzu ederler?

ROMULUS : Kimonoyu ver. Bugünkü hükümdarlık bitti artık.

ACHILLES : Majeste daha Roma halkına bildiriyi imzalıyacaktı.

ROMULUS : Yarın imzalarım. (Achilles kimonoyu giymesine yardım etmek ister. İmparator duraklar). Resmî kimonoyu getir bana, Achilles. Bu çok eskimiş.

ACHILLES : Resmî kimonoyu İmparatoriçe bavaluna koydu, Majeste. Babasına aitmiş.

ROMULUS : Ya, öyle mi! O halde yardım et de bu paçavrayı giyeyim. (Kimonoyu giyer, defne yapraklarından tacını başından çıkarır.) Tac hâlâ basımdaymış, banyo yaparken de çıkartmayı unutmuşum. Yatağın üzerine as onu, Pyramus. (Tacı ona verir. Pyramus yatağın üzerine asar.) Kaç yaprak kalmış?

PYRAMUS : İki.

ROMULUS (içini çeker, pencereye doğru gider): Bugün çok masraf ettim. Oh, nihayet temiz hava. Rüzgâr yön değiştirdi de duman çekildi. Bu öğleden sonrası bir fecaatti hani. Ama buna karşılık nihayet arşivlerin yakılması işi de bitti. Dahiliye Nazırımın şimdiye kadar verdiği yegâne akıllıca emir.

PYRAMUS : Tarihçiler buna çok üzülecek, İmparatorum.

ROMULUS : Saçma. Onlar bizim devlet arşivlerinden çok daha iyi kaynaklar bulurlar. (Sağdaki divana oturur.) Catull'u versene, Pyramus. Yoksa karım babasının kitaplığına ait diye onu da mı bavaluna koydu?

PYRAMUS : Evet İmparatorum.

ROMULUS : Neyse, önemi yok. Ben de Catull'u hafızamda canlandırmaya çalışırım. İyi mısralar hiç bir zaman kaybolmaz. Bir bardak şarap getirsene, Achilles.

ACHILLES : Majeste Falerna şarabı mı, yoksa Syracusa mı arzu ederler?

ROMULUS : Falerna olsun. Böyle bir zamanda en iyi şarabı içmeli.

(Achilles İmparatorun önüne bir kupa kor. Pyramus doldurur.)

PYRAMUS : Elimizdeki son Falerna şişesi bu, İmparatorum, altı senelik.

ROMULUS : O halde bırak onu burada.

ACHILLES : Milletin anası, Majesteyi görmek istiyorlar.

ROMULUS : İmparatoriçeye söyleyin, buyursun. İkinci şamdana da ihtiyacım yok. (Uşaklar eğilir ve çıkarlar. Pyramus çıkarken yatağın yanındaki şamdancı alır. Sadece sahnenin önü aydınlık kalır. Arka plan ay ışığı ile gittikçe daha fazla aydınlanır. Geriden İmparatoriçe gelir.)

JULIA : Başmabeyinci Germanlara kaçmış. Sana hep bu Acbi'den sakın demiştim.

ROMULUS : Eee? Bir German olarak biz Romanlılar için mi can verecekti yani? (Sessizlik.)

JULIA : Seninle son defa olarak konuşmaya geldim.

ROMULUS : Seyahat elbiselerini giymişsin, kancığı.

JULIA : Bu gece Sicilya'ya geçiyorum.

ROMULUS : Balıkçı kayığı hazır mı?

JULIA : Ancak bir sal bulabildik.

ROMULUS : Biraz tehlikeli değil mi?

JULIA : Burada kalmak daha tehlikeli. (Susarlar.)

ROMULUS : Sana iyi yolculuklar dilerim.

JULIA : Belki uzun zaman birbirimizi göremeyiz.

ROMULUS : Bir daha birbirimizi hiç görmeyeceğiz.

JULIA : Sicilya'dan düşmana karşı mukavemete devam etmeye kararlıyım. Ne pahasına olursa olsun.

ROMULUS : Ne pahasına olursa olsun diye bir mukavemet en saçma şeydir.

JULIA : Sen bir bozguncusun.

ROMULUS : Ben sadece ölçüp biçiyorum. Kendimizi savunursak, çöküşümüz sadece daha kanlı olacak. Muhteşem bir şey olabilir bu, ama neye yarar? Zaten kaybedilmiş bir dünya ateşe verilmez.

(Susarlar.)

JULIA : Rea'nın bu Caesar Rupf ile evlenmesini istemiyorsun demek.

ROMULUS : Evet, istemiyorum.

JULIA : Sicilya'ya da gelmek istemiyorsun, öyle değil mi?

ROMULUS : İmparator kaçmaz.

JULIA : Bu senin kellene mal olacak.

ROMULUS : Eee, ne yapayım? Yani bunun için şimdiden kafasız mı hareket edeyim?

(Susarlar.)

JULIA : Tam yirmi senedir evliyiz, Romulus.

ROMULUS : Bu korkunç hakikatle ne söylemek istiyorsun?

JULIA : Vaktiyle birbirimizi sevmiştik.

ROMULUS : Yalan söylediğini çok iyi biliyorsun.

(Susarlar.)

JULIA : Benimle sadece İmparator olmak için mi evlenmiştin?

ROMULUS : Tabii.

JULIA : Bunu şimdi gayet sâkin yüzüme söylemeye cüret ediyorsun ha!

ROMULUS : Elbette. Evlilik hayatımız korkunçtu, ama seni, bir gün bile seninle niçin evlendiğim hususunda şüphede bırakmak suçunu işlemedim. Seninle İmparator olmak için evlendim, sen de İmparatoriçe olmak için bana vardın. Sen benim karım oldun, çünkü ben en asil Roma ailelerinden birinden

geliyorum, sen ise İmparator Valentinianus ile bir esir kadının gayri meşru kızıydın. Ben seni meşrulaştırdım, sen de bana taç giydirdin.

(Susarlar.)

JULIA : Yani birbirimizden faydalandık.

ROMULUS : Tabii.

JULIA : O halde benimle Sicilya'ya gelmek de senin için bir vazifedir. Biz birbirimize aitiz.

ROMULUS : Benim sana karşı bir vazifem yok artık. Benden istediğini sana verdim, İmparatoriçe oldun ve bu iş bitti.

JULIA : Beni suçlayamazsın. İkimiz de aynı şeyi yaptık.

ROMULUS : Hayır, ikimiz de aynı şeyi yapmadık. Hareket tarzlarımız arasında dağlar kadar fark var.

JULIA : Anlamıyorum.

ROMULUS : Sen benimle ihtirasın yüzünden evlendin. Yaptığın her şeyin temelinde ihtiras var. Ve şimdi de sırf o ihtirasın yüzünden, çoktan kaybedilmiş olan bir harpten vaz geçemiyorsun.

JULIA : Ben vatanımı sevdiğim için Sicilya'ya gidiyorum.

ROMULUS : Senin vatanın falan yok. Senin sevdiğin şey, evlenme yoluyla sana İmparatoriçe olma imkânını vermiş olan soyut bir devlet fikri.

(İkisi de tekrar susar.)

JULIA : Pekâlâ. Niçin hakikatı söylemiyeyim? Niçin birbirimize karşı dürüst olmayalım? Evet, ben muhteris bir insanım. Benim için İmparatorluktan başka bir şey yok. Ben son büyük İmparator Julian'ın torunuyum. Bununla da gurur duyarım. Ya sen ne-sin? Müflis bir asilzadenin oğlu. Ama sen de ihtiras sahibisin. Öyle olmasa bir cihan devletinin İmparatorluğuna kadar yükselmez, bir hiç olarak kalırdın.

ROMULUS : Ben ihtirastan değil, mecburiyetten İmparator oldum. Sende hedef olan, bende vasıta idi. Ben sadece siyasî uzakgörüşlülüğümden İmparator oldum.

JULIA : Senin hiç siyasî uzakgörüşlülüğün oldu mu acaba? Yirmi senelik iktidarında yemekten, içmekten, uyumaktan, okumaktan ve tavuk beslemekten başka bir şey yapmadın. Köşkünden bir kere bile ayrılmadın, başkentine bir kere bile gitmedin. Devletin hazinesi dibine kadar öyle boşaldı ki, şimdi böyle gündelikçiler gibi yaşamak zorunda kaldık. Bütün maharetin, seni yerinden edecek yöndeki düşünceleri zekân ve kurnazlığınla yok etmede. Ama hareketlerinin temelini siyasî uzakgörüşlülüğün olduğu iddiası, korkunç bir yalan. Nero'nun megalomanyaklığında ve Caracalla'nın çılgınlığında, senin tavuk ihtirasından daha büyük bir siyasî olgunluk görmek mümkün. Senin ardında tembelliğinden başka bir şey yok.

ROMULUS : Doğru, gayet doğru. Benim siyasî uzakgörüşlülüğüm de bu: hiç bir şey yapmamak.

JULIA : Bunun için İmparator olmana lüzum yoktu ki!

ROMULUS : Ancak İmparator olduğum takdirde benim hiç bir şey yapmamamın bir mânası olabilirdi. Kendi başına tembellik yapmışsın, ne tesiri olur ki?

JULIA : İmparator olarak tembellik etmek de devleti tehlikeye sokar.

ROMULUS : Tamam, görüyor musun işte!

JULIA : Ne demek istiyorsun?

ROMULUS : Tembelliğimin mânasını nihayet anladın.

JULIA : Ama devletin gerekliliğinden şüphe etmek imkânsız bir şey.

ROMULUS : Ben devletin gerekliliğinden şüphe etmiyorum, sadece bizim devletimizin gerekliliğinden şüphe ediyorum. Devletimiz bir cihan imparatorluğu halini almıştı, ve resmen ve alenen başka milletlerin zararına cinayet, talan, zulüm ve soygunla meşgul olan bir mekanizma olmuştu — ben gelene kadar.

JULIA : Roma İmparatorluğu hakkındaki düşüncelerin böyle idi ise, anlamıyorum, neden kalktın İmparator oldun?

ROMULUS : Roma İmparatorluğu asırlardır, sadece bir imparatoru olduğu için yaşayıp gidiyordu. İmparatorluğu tasfiye edebilmek için, bizzat İmparator olmaktan başka çarem kalmamıştı.

JULIA : Ya sen delisin, ya da dünya çıldırmış.

ROMULUS : Ben ikinci şıkkı seçtim.

JULIA : Yani Roma İmparatorluğunu yıkabilmek için benimle evlendin, öyle mi?

ROMULUS : Evlenmemin tek sebebi buydu.

JULIA : Başlangıçtan itibaren, Roma'nın çöküşünden başka bir şey düşünmedin.

ROMULUS : Sadece bunu düşündüm.

JULIA : İmparatorluğun kurtulmasını bilerek engelledin.

ROMULUS : Bile bile.

JULIA : Alaycı ve obur şarlatan rolü oynadın, sadece bizi sırtımızdan daha kolay hançerleyebilmek için.

ROMULUS : Bunu böyle de ifade edebilirsin.

JULIA : Beni aldattın.

ROMULUS : Sen bende aldandın. Benim de senin kadar iktidar düşkünü olduğumu sandın. Hesaplarını ona göre yaptın, ama hesabın yanlıştı.

JULIA : Senin hesabın doğru çıktı.

ROMULUS : Roma batıyor.

JULIA : Sen Roma'ya ihanet ettin!

ROMULUS : Hayır, ben Roma hakkında hüküm veren yargıcam.

(Susarlar. Sonra İmparatoriçe ümitsizce haykırır.)

JULIA : Romulus!

ROMULUS : Haydi artık Sicilya'ya git. Sana söyleyecek başka sözüm yok.

(İmparatoriçe yavaş yavaş çıkar. Geriden Achilles gelir.)

ACHILLES : İmparatorum.

ROMULUS : Kupa boşaldı. Doldur yeniden. (Achilles doldurur.) Titriyorsun.

ACHILLES : Evet, Majeste.

ROMULUS : Neyin var, söyle!

ACHILLES : Majeste askerî durumdan bahsetmemden hoşlanmazlar.

ROMULUS : Bunu sana kesin olarak yasakladığımı biliyorsun. Askerî durumu sadece berberimle konuşurum. Çünkü bu işten biraz anlayan tek kişi o.

ACHILLES : Ama Capua düşmüş.

ROMULUS : Şarabımı yere dökmen için bir sebep değil bu.

ACHILLES : Affınızı dilerim. (Eğilir.)

ROMULUS : Git uyu artık.

ACHILLES : Prenses Rea Majesteyle konuşmak istiyorlar.

ROMULUS : Kızım gelsin.

(Achilles çıkar. Geriden Rea gelir.)

REA : Babacığım.

ROMULUS : Gel kızım, yanıma otur. (Rea onun yanına oturur.) Ne söyleyeceksin bana bakayım?

REA : Roma tehlikede, baba.

ROMULUS : Şaşılacak şey, herkes nedense tam bu gece benimle siyasî durum hakkında konuşmak istiyor. Bunun yeri öğlen sofrasıdır.

REA : Peki neden bahsedeyim?

ROMULUS : İnsanın babasına gece vakti bahsedeceği şeylerden. Seni en fazla düşündüren şeyden, çocuğum.

REA : Beni en düşündüren şey Roma.

ROMULUS : O kadar yolunu beklediğin Aemilian'ı artık sevmiyor musun?

REA : Seviyorum, baba.

ROMULUS : Ama eskisi kadar ateşli değil, bir zamanlar sevdiğin gibi değil, öyle mi?

REA : Onu hayatımdan çok seviyorum.

ROMULUS : Öyleyse Aemilian'dan bahset bana. Onu seviyorsan, o batmış bir imparatorluktan daha önemlidir.

(Susarlar.)

REA : Baba, bırak beni Caesar Rupf ile evleneyim.

ROMULUS : Bak kızım, parası olduğu için Caesar Rupf'u sempatik buluyorum, bu başka, ama kabulü imkânsız şartlar ileri sürüyor.

REA : Fakat Roma'yı kurtaracak.

ROMULUS : Bu adamda beni de korkutan bu ya. Roma devletini kurtarmak isteyen bir pantolon imâlatçısı çıldırmış olmalı.

REA : Vatanı kurtarmak için başka çaremiz yok.

ROMULUS : Bunu ben de kabul ediyorum, başka çare yok. Vatan ya para ile kurtarılacak, ya da mahvolacak. Ya korkunç bir kapitalizmi, veya müt-hiş bir felâketi seçeceğiz.* Ama sen bu Caesar Rupf ile evlenemezsin çocuğum, sen Aemilian'ı seviyorsun.

(Susarlar.)

REA : Vatanıma hizmet için onu terk etmeye hazırım.

ROMULUS : Bunu söylemek kolay.

REA : Vatan her şeyden önce gelir.

ROMULUS : Görüyor musun, fazla tragedya okumuşsun.

REA : İnsan vatanını dünyadaki her şeyden daha çok sevmemeli mi?

ROMULUS : Hayır, insan onu bir insanı sevdiğinden daha az sevmeli. İnsan her şeyden önce vatanına karşı şüpheli olmalı. Kimse bir vatandan daha kolay kaatil olamaz.

* Yazar "ein katastrophaler Kapitalismus" ve "eine kapitale Katastrophe" sözleriyle, Türkçede aynen ifadesi imkânsız bir kelime oyunu yapmıştır. (Ç. N.)

REA : Baba!

ROMULUS : Evet kızım?

REA : Ama ben vatanımı bu müşkül ânında bırakıp gidemem.

ROMULUS : Bu durumda terk etmelisin.

REA : Vatanım olmadan yaşayamam!

ROMULUS : Sevgilin olmadan yaşayabilir misin? Bir insana sadık kalmak, bir devlete sadık kalmaktan çok daha büyüktür ve zordur.

REA : Bahis konusu olan vatanım, herhangi bir devlet değil.

ROMULUS : Bir devlet cinayet işlemeye hazırlanırken, kendine daima vatan adını takar.

REA : Roma'yı, bizim vatana karşı kayıtsız şartsız sevgimiz yükseltti.

ROMULUS : Ama bizim sevgimiz Roma'yı iyileştirmedir. Faziletlerimizle bir canavar büyüttük biz. Vatanımızın büyüklüğünden şarap içmiş gibi sarhoş olduk, ama sevdiğimiz artık eksidi.

REA : Vatana karşı nankörlük ediyorsun.

ROMULUS : Hayır, ben sadece tragedyalardaki, çocuklarını yutmak isteyen devlete "Afiyet olsun!" diyen o kahraman babalardan değilim. Haydi, git Aemilian ile evlen!

(Susarlar.)

REA : Aemilian beni bıraktı baba.

ROMULUS : Senin içinde gerçek aşk ateşinin bir kıvılcımı bile kalmıssa, o ateş seni sevgilinden ayıramaz. Seni kovsa da yanında kalırsın, canı olsa da yanında bulunursun. Ama vatanından ayrılabilirsin. Ayaklarından tozu sil ve yola koyul, eğer o bir canı yatağı ve bir cellât çukuru olmuşa! Çünkü ona olan sevgin güçsüzdür.

(Susarlar. Bu sırada soldaki pencereden birisi girer, geri planda karanlıkta bir yere saklanır.)

REA : Ona geri dönersem yine kovacak beni. Durmadan kovacak.

ROMULUS : O halde durmadan ona dön.

REA : O beni sevmiyor artık. Sadece Roma'yı seviyor.

ROMULUS : Roma batacak, ve o zaman o senin sevginden başka bir şeye sahip olmayacak.

REA : Korkuyorum.

ROMULUS : Öyleyse korkuyu yenmeyi öğren. Bu zamanda becerebilmemiz gereken tek sanat bu. Meseleleri korkusuzca incelemek, doğru olanı korkusuzca yapmak. Bir hayat boyu buna gayret ettim, sen de gayret et, ona dön.

REA : Peki baba, dediğini yapacağım.

ROMULUS : Güzel, çocuğum. Ben de öyle seviyorum seni. Aemilian'a dön. Şimdi de benimle vedalaş. Beni bir daha göremiyeceksin, çünkü öleceğim.

REA : Baba!

ROMULUS : Germanlar beni öldürecek. Bu ölü-mü hep hesapladım, benim sırrımdı bu. Kendimi feda ederek Roma'yı feda ediyorum.

(Susarlar.)

REA : Babacığım!

ROMULUS : Ama sen yaşayacaksın. Git artık çocuğum, Aemilian'a dön.

(Rea yavaş yavaş çıkar. Geriden Pyramus gelir.)

PYRAMUS : Majeste.

ROMULUS : Ne istiyorsun?

PYRAMUS : İmparatoriçe gitti.

ROMULUS : Pekâlâ.

PYRAMUS : Majeste yatmak istemiyorlar mı?

ROMULUS : Hayır. Birisiyle daha konuşmam lâzım. Bana bir kupa daha getir.

PYRAMUS : Başüstüne, Majeste. (İkinci bir kupa getirir.)

ROMULUS : Benimkinin sağına koy. Doldur. (Pyramus doldurur.) Benimkini de. (Pyramus söy-leneni yapar.)

PYRAMUS : Şişe boşaldı, Majeste.

ROMULUS : Öyleyse git, uyu.

(Pyramus eğilir ve çıkar. Romulus, ayak sesleri kesilene kadar hareketsiz durur.)

Şimdi gel artık, Aemilian. Yalnızız.

AEMILIAN (arka plandan yavaş yavaş ilerler, siyah bir pelerine bürünmüştür): Burada olduğumu biliyor muydun?

ROMULUS : Biraz önce pencereden odama gir-din. İttiğim kupa ayna vazifesi gördü. Oturmaz mı-sın?

AEMILIAN : Ayakta durmayı tercih ederim.

ROMULUS : Bana geç geldin. Gece yarısı oldu.

AEMILIAN : Sadece gece yarısı yapılan ziya-retler de vardır.

ROMULUS : Görüyorsun, seni kabul ettim. Seni selâmlamak için bir kupa nefis Falerna şara-bım da var. İçelim.

AEMILIAN : Pekâlâ.

ROMULUS : Dönüşünün şerefine içelim.

AEMILIAN : Bu gece yarısı olacak şeyin şere-fine.

ROMULUS : Neymiş o?

AEMILIAN : Adaletin şerefine içelim, İmpara-tör Romulus.

ROMULUS : Adalet korkunç bir şeydir, Aemi-lian.

AEMILIAN : Yaralarım gibi korkunç.

ROMULUS : Pekâlâ. Adaletin şerefine.

AEMILIAN : Yalnızız burada. Roma İmparato-ru ile, German esaretinden dönen adam, iki kupa kan

kırmızı Falerna şarabı ile adalet şerefine içerken, bu gece yarısından başka şahit yok.

(Romulus kalkar, kupaları tokuştururlar. Aynı anda birisi haykırır, İmparatorun oturduğu divanın altından Dahiliye Nazırı Tullius Rotundus'un başı görünür.)

ROMULUS : Aman Allahım, Dahiliye Nazırı, bir şey oldu mu sana?

TULLIUS ROTUNDUS : Majeste elime bastılar. İler.

ROMULUS : Çok üzgünüm. Ama altımda olduğunu hakikaten bilemezdim. Adalet şerefine kupa tokuşturulunca, her Dahiliye Nazırı çılgın atar.

TULLIUS ROTUNDUS : Niyetim sadece Majestelerine Roma İmparatorluğu için geniş kapsamlı bir ihtiyarlık sigortası teklif etmektir. (Emekleyerek çıkar, oldukça şaşkındır, ve o da Aemilian gibi siyah bir pelerine bürünmüştür.)

ROMULUS : Elin kanıyor, Tullius Rotundus.

TULLIUS ROTUNDUS : Korkudan hançerle elimi kestim de.

ROMULUS : Azizim Tullius Rotundus, hançerlerle çok dikkatli hareket etmelidir. (Sola doğru ilerler.)

AEMILIAN : Uşakları mı çağıracaksın, İmparator Romulus?

(Karşı karşıya dururlar. Aemilian düşmanca ve kararlı, Romulus mütebessim.)

ROMULUS : Niye, Aemilian? Bu gece yarısında uykuda olduklarını biliyorsun. Fakat yaralı Dahiliye Nazırımın elini saracak bir şey bulmalıyız, değil mi? (Solda öndeki dolaba gidip açar. Dolapta büzülmüş olarak Zeno durmaktadır.) Özür dilerim, Doğu Roma İmparatoru. Burada odamdaki gömme dolapta uyuduğunu bilmiyordum.

ZENO : Rica ederim. İstanbul'dan kaçtığımdan beri sürdüğüm huzursuz hayat yüzünden böyle uyu-maya alıştım da.

ROMULUS : Çektiğin zahmetler beni hakikaten üzüyor.

(Zeno dolaptan çıkar, o da öbürleri gibi siyah bir pelerine bürünmüştür. Şaşkın şaşkın etrafına bakar.)

ZENO : Burada başkaları da mı var?

ROMULUS : Aldırma, onlar tesadüfen uğramışlar. (Dolabın üst rafından bir bez alır.) Orada biri daha var.

ZENO : Mabeyincim Sulphurides.

(Sulphurides çıkar, son derece uzun boylu bir adamdır, ve öbürleri gibi siyah bir pelerine bürünmüştür. Romulus'un önünde gayet şatafath bir şekilde eğilir. Romulus onu inceler.)

ROMULUS : İyi akşamlar. Onu öbür dolaba yerleştirseydin daha iyi olurdu, İmparator biraderim. Öbür mabeyincin Phosphoridos nerede?

ZENO : Yatağımın altında, İmparator Romulus.

ROMULUS : Çekinmesine lüzum yok. Rahatça çıksın artık.

(Son derece ufak tefek olan Phosphoridos, İmparatorun yatağının altından emekliyerek çıkar, aynı şekilde siyah pelerin içinde.)

SULPHURIDES : Biz şey için geldik Majeste...

PHOSPHORIDOS : Ağıtı okumak için.

SULPHURIDES : Majestenin henüz sonuna kadar dinlemek lütfunda bulunmadıkları ağıtı.

ROMULUS : Rica ederim. Yalnız bu sâkin gece yarısında olmasın da bu iş. (Oturur, Tullius Rotundus'a bezi uzatır.) Yaranı bunla sar, Dahiliye Nazırı. Kan görmekten hoşlanmam.

(Sağdaki dolabın kapısı kendiliğinden açılır, Spurius Titus Mamma büyük bir gürültüyle boylu boyunca yere devrilir.)

Bak hele, bu sporcu daha uyumadı mı?

SPURIUS TITUS MAMMA : Yorgunum, ölü gibiyim yorgunluktan. (Sallanarak doğrulur.)

ROMULUS : Hançerini unuttun, Spurius Titus Mamma.

SPURIUS TITUS MAMMA (Şaşkın bir halde hançerini yerden alır, aceleyle siyah pelerininin altına saklar.) Tam yüz on saattir uyumadım.

ROMULUS : Burada bir yerlerde başka kimse varsa, lütfen çıksın.

(Soldaki divanın altından Mares emekleyerek çıkar, ardından bir asker. İkisi de siyah pelerinli.)

MARES : Özür dilerim, İmparatorum. Seninle umumî seferberlik hakkında konuşmak istiyordum.

ROMULUS : Bu konuşmaya başka kimi getir-din, Mareşal?

MARES : Yaverimi.

(Bu anda İmparatorun divanının altından yavaş yavaş, kocaman beyaz başlığı ile aşçı emekliyerek çıkar. O da siyah pelerin içindedir. İmparator ilk defa olarak gözle görülecek derecede sarsılmıştır.)

ROMULUS : Sen de mi aşçı! Hem de sayısız İmparatorların kafasını koparmış o bıçağınla! (Aşçı, başını kaldırmadan, İmparatorun etrafında bir yarım daire teşkil edenlerin arasına katılır.) Bakıyorum hepiniz siyahlar giyinmişsiniz. Yatağının, divanının altından, dolaplardan çıktınız; gecenin yarısını oralar-da en çapraşık ve rahatsız vaziyetlerde geçirmişsiniz. Maksudunuz nedir?

(Derin sessizlik.)

TULLIUS ROTUNDUS : Seninle konuşmak istiyoruz, Roma İmparatoru.

ROMULUS : İmparator, saray etiketinin, kendisiyle konuşmak isteyenlere jimnastik hareketleri yapmayı mecbur tuttuğunu bilmiyordu. (Kalkar ve çingirak çalar.) Pyramus! Achilles!

(Geriden Achilles ve Pyramus gecelikleri ve sivri gece külâhlarıyla, titreyerek, koşup gelirler.)

ACHILLES : İmparatorum!

PYRAMUS : Majeste!

ROMULUS : İmparatorluk togası, Achilles, tamam, Pyramus! (Achilles togayı omuzlarına kor, Pyramus defne yapraklarından tacı Romulus'un başına yerleştirir.) Masayla şarabı dışarı çıkar, Achilles. Bu, resmî bir an. (Achilles ile Pyramus, masayı sağdan dışarı çıkarır.) Şimdi gidin, uyuyun. (Pyramus ve Achilles eğilir, son derece şaşkın bir halde ve korku içinde ortadaki kapıdan çıkarlar.) İmparator sizi dinlemeye hazırdır. Ona söyleceğiniz nedir?

TULLIUS ROTUNDUS : Eyaletleri geri istiyoruz.

MARES : Lejyonlarını.

AEMILIAN : İmparatorluğu.

(Derin sessizlik.)

ROMULUS : İmparator size hesap vermeye mecbur değildir.

AEMILIAN : Roma'ya hesap vermeye mecbursun.

ZENO : Tarih önünde hesap vermek mecburiyetindesin.

MARES : Bizim kudretimize dayanıyordun.

ROMULUS : Ben sizin kudretinize dayanmıyordum. Sizin yardımınızla dünyayı fethetmiş olsaydım, böyle konuşmaya hakkınız olurdu. Ama ben sizin kazanmış olmadığınız bir dünyayı kaybettim. Kalp bir para gibi attım elimden onu. Artık hürium, Sizinle hiç bir alış verişim yok. Siz ışığımdaya oynayan kelebeklerden, kaybolduğum zaman yok olacak gölge-

lerden başka bir şey değilsiniz. (Komplocular onun önünde duvara kadar çekilir.) Ben içinizden sadece birine hesap borçluyum, ve bu biriyle de şimdi konuşacağım. Buraya gel, Aemilian. (Aemilian sağdan yavaş yavaş ilerler.) Seninle, şerefini kaybeden bir subayla konuşur gibi konuşamam. Ben bir sivilim, subayların şeref duygusunu hiç bir zaman anlıyamadım. Ama seninle, başından çok zor şeyler geçen, işkenceye tabi tutulmuş biriyle konuşur gibi konuşacağım. Seni oğlum gibi severim, Aemilian. Aynı benim gibi kendini savunmayan birine, her zaman şerefi lekelenen, iktidarın binlerce defa tahkir edilen kurbanı olan insana karşı ileri sürülecek son ve büyük delili görmek istiyorum sende. İmparatorundan istediğin nedir, Aemilian?

AEMILIAN : Senden bir cevap istiyorum, İmparator Romulus.

ROMULUS : Sana cevap vereceğim.

AEMILIAN : Halkının Germanların eline düşmemesi için ne yaptın?

ROMULUS : Hiç bir şey.

AEMILIAN : Roma benim gibi şerefini kaybetmesin diye ne tedbir aldın?

ROMULUS : Hiç bir tedbir almadım.

AEMILIAN : Kendini nasıl temize çıkaracaksın? İmparatorluğuna ihanet etmekle suçlanıyorsun.

ROMULUS : Ben İmparatorluğuma ihanet etmedim, Roma kendisine ihanet etti. Hakikatı biliyor-

du, ama zorbalığı seçti, insanlık hakkında fikri vardı, ama zulmü seçti. İki türlü aşağıladı kendisini: hem kendi önünde, hem de hükümranlılığına giren halklar önünde. Sen görünmez bir taht önündesin şimdi, Aemilian, soruncusu ben olan Roma İmparatorlarının tahtı bu. Bu tahtı, bu üstüste yığılmış kafataslarından tepeyi, bu basamaklarında dumanı tüten kan sellerini, Roma'nın kudretinin bu ebedi çağlayanlarını görmek için gözlerini uğayım mı senin? Roma'nın muazzam tarih yapısının tepesinden ne biçim bir cevap bekliyorsun? İmparator senin yaralarına ne desin, kendi evlâtlarının ve yabancı ülkeler evlâtlarının cesetleri üzerinde otururken, Roma'nın şerefi için savaşların, Roma'nın eğlencesi için vahşi ve yırtıcı hayvanların, ayakları önüne sürükleyip getirdiği sayısız kurbanların üzerinde taht kurmuş otururken? Roma gücünü kaybetti, sallanarak dolaşan bir ihtiyara benziyor şimdi, ama daha borcu ödenmemiştir, ve cinayetlerinin cezasını daha çekmemiştir. Bir gün içinde hepsinin vâdesi doldu. Kurbanlarının lânetleri yerini buldu. Faydasız ağaç devriliyor, balta köke iniyor. Germanlar geliyorlar. Hep biz başkalarının kanını dökmüştük, şimdi artık kendi kanımızla ödeşmemiz gerekiyor. Yüzünü çevirme, Aemilian. Önünde duran, tarihimizin çok, çok eski suçlarını üzerinde taşıyan, senin vücudundan çok daha korkunç haşmetim karşısında geri çekilme. Bahis konusu olan şey, şerefine şarap içtiğimiz adalet. Şimdi sen benim soruma cevap ver: Kendimizi savunmaya hâlâ hakkımız var mı? Kurbandan başka bir şey olmaya hakkımız var mı hâlâ? (Aemilian susar.) Susuyorsun. (Aemilian, İmparatorun etrafında geniş bir

daire teşkil etmiş olan diğerlerinin yanına döner.) Gece yarısı hırsız gibi odama girenlerin yanına dönüyorsun. Dürüst olalım, aramızda bir fiske yalan, bir karış riya olmasın. Siyah pelerinlerinizin altında ne gizlediğinizi, parmaklarınızın ne kabzası kavradığını çok iyi biliyorum. Fakat yanıldınız. Savunmasız birine gittiğinizi zannettiniz, ama ben şimdi size hakikatin pençeleri ile saldırıyorum, sizi ben adaletin dişleri ile yakalıyorum. Hücuma uğrayan ben değilim, ben size hücum ediyorum; suçlanan ben değilim, sizi ben suçluyorum. Savunun kendinizi! Kimin karşısında olduğunuzu bilmiyor musunuz? Ben, savunmak istediğimiz o vatani bile mahvettim. Üzerinde yürüdüğünüz buzu ben kırıyor, köklerinize ben ateş veriyorum. Kış güneşi gibi solmuş, odamın duvarlarına ne yapıştıyorsunuz öyle? Sizin için sadece tek bir cevap var. Haksız olduğuma inanıyorsanız, öldürün beni! Kendimizi savunmaya artık hakkımız olmadığı bir hakikat ise, o zaman da gidin Germanlara teslim olun! Cevap verin bana!

(Susarlar.) Cevap verin!

AEMILIAN (hançerini çeker): Yaşamın Roma!

(Hepsi hançerlerini çekip Romulus'un üzerine yürür. İmparator, hareketsiz ve huzur içinde oturmaktadır, hançerler tam onun üzerinde birleşir. Aynı anda sahnenin gerisinden müthiş, muazzam bir haykırış, bir dehşet çığlığı duyulur: "Germanlar geliyor!" Hepsi paniğe kapılır, pencerelerden ve kapıdan fırlayıp kaçarlar. İmparator hiç telâş eseri göstermeden oturur. Geriden Pvrasmus ile Achilles gelir, ikisi de korkudan sararmıştır.)

ROMULUS : Nerede bu Germanlar?

PYRAMUS : Nola'da, Majeste.

ROMULUS : Ne diye bağıırıyorsun öyleyse? Nola'dan buraya ancak yarın gelebilirler. Artık uyu-yayım bari. (Ayağa kalkar.)

PYRAMUS : Nasıl arzu ederseniz, Majeste. (Togayı, tacı ve kimonoyu alır.)

ROMULUS (yatağa doğru gider, duraklar) : Burada, yatağın önünde biri yatıyor, Achilles.

ACHILLES (şamdanı yakar) : Spurius Titus Mamma bu, Majeste. Horluyor.

ROMULUS : Çok şükür, sporeu nihayet uyuyabildi. Bırak yatsın orada. (Üzerinden atlayıp yatağa girer. Pyramus şamdanı söndürür ve karanlıkta Achilles ile beraber dışarı çıkar.)

ROMULUS : Pyramus!

PYRAMUS : Buyurun, İmparatorum!

ROMULUS : Germanlar gelince, hemen içeri al.

ÜÇÜNCÜ PERDENİN SONU

DÖRDÜNCÜ PERDE

(16 Mart 476 sabahı, İmparatorun çalışma odası ilk perdedeki gibi. Gerideki kapının üzerinde, duvarda sadece Roma Şehrinin kurucusu olan Kral Romulus'un büstü bulunmaktadır. Kapının yanında Achilles ile Pyramus durur ve İmparatoru beklerler.)

ACHILLES : Güzel bir sabah, insanı bayağı dinçleştiriyor.

PYRAMUS : Anlamıyorum, her şeyin yıkıldığı böyle bir günde güneş nasıl oluyor da doğabiliyor.

ACHILLES : Tabiata bile itimat edilmiyor artık.

(Susarlar.)

PYRAMUS : Altmış senedir onbir imparator devrinde Roma'ya hizmet ettik. Şimdi bu devletin tam biz yaşarken sona ermesini tarihi bakımından anlaşılmaz buluyorum.

ACHILLES : Benim hiç bir seyle alâkam yok. Daima mükemmel bir uşak oldum.

PYRAMUS : Biz her bakımdan İmparatorluğun yegâne sağlam sütunları idik.

ACHILLES : Biz de gidince rahatça "Artık Eski Çağ sona erdi!" diyebilirler.

(Susarlar.)

PYRAMUS : Latince ve Yunanca yerine şu Germanca gibi acaip dillerin konuşulacağı bir devrin geldiğini düşünüyorum da...

ACHILLES : Hele kültürleri bizimkinin binde biri bile olmayan German kabile reislerinin, Çinlilerin ve Afrika zencilerinin dünya politikasında dümen başına geçtiklerini düşünüyorum da... *Arma virumque cano*, bütün Vergilius'u ezbere bilirim.

PYRAMUS : *Mehnin aeide thea*, ben de Homeros'u.

ACHILLES : Her halü kârda, yeni başlayan çağ korkunç olacak.

PYRAMUS : Hakikî karanlık Orta Çağ! Kötümser olmak istemem ama, bana kalırsa insanlık bu felâketten sonra kendini bir daha toparlayamayacak.

(*Romulus togası ve defne tacı ile gelir.*)

ACHILLES VE PYRAMUS : Selâm Sezar!

ROMULUS : Selâm. Geç kaldım. Görüşmek isteyenler beklediğimden fazla idi, beni yordu. Sabahleyin uyku sersemliği ile sporcunun üzerinden zor atladım, adam hâlâ yatağın önünde horluyor. Dün gece yirmi senelik hükümdarlık devrimin toplamından daha fazla hükümdarlık ettim.

ACHILLES : Evet, Majeste.

ROMULUS : Hayret, her taraf ne kadar sâkin. Her şey terk edilmiş gibi, bomboş. (Sessizlik.) Kızım Rea nerede? (Sessizlik.)

ACHILLES : Prenses —

PYRAMUS : Aemilian—

ACHILLES : İmparatoriçe—

PYRAMUS : Dahiliye Nazırı, Mareşal, aşçı ve diğerleri —

(Sessizlik.)

ROMULUS : Evet, ne olmuş?

ACHILLES : Sicilya'ya salla geçerken denizde boğulmuşlar.

PYRAMUS : Haberi bir balıkçı getirdi.

ACHILLES : Sadece Isauria'lı Zeno ile mabeyincileri İskenderiye'ye giden gemiyle kurtulmuşlar.

(Sessizlik. İmparator sâkin kahr.)

ROMULUS : Kızım Rea, oğlum Aemilian. (İki uşağa bakar.) Gözlerinizde yaş görmüyorum.

ACHILLES : Biz ihtiyarız.

ROMULUS : Ve ben de öleceğim. Germanlar beni öldürecek. Hemen bugün. Bu durumda hiç bir ıstırap bana tesir edemez. Hemen bugün ölecek olan, ölümlere göz yaşı dökmez. Hiç bir zaman, her şeyin bittiği bu anda olduğum kadar kendime hâkim ve neşeli değildim. Sabah yemeğim gelsin.

PYRAMUS : Kahvaltı mı buyurdunuz?

ACHILLES : Ama Germanlar, Majeste, Germanlar her an gelebilir —

PYRAMUS : Ve resmî matem düşünürseniz —

ROMULUS : Saçma. Matem tutacak bir İmparatorluk mevcut değil artık. Ben de nasıl yaşadysam, öyle ölmek isterim.

PYRAMUS : Başüstüne, Majeste.

(Romulus ön planda ortadaki iskemleye oturur. Pyramus küçük bir masa getirir, üzerinde İmparatorun her zaman yediği şeyler bulunur. İmparator düşünceli düşünceli kahvaltı takımına bakar.)

ROMULUS : Bu son sabah yemeğime niye bu çinko tabak parçasıyla bu yarısı kırık kâseyi getiriyorsunuz?

PYRAMUS : İmparatorun servis takımını İmparatorıçe almıştı. Babasına aitmiş.

ACHILLES : Şu anda da denizin dibinde bulunuyor.

ROMULUS : Neyse, zararı yok. Bu son yemeğe eski tabak çanak belki daha fazla yakışır. (Bir yumurta kırar.) Augustus tabii gene yumurtlamadı, değil mi?

PYRAMUS (yardım arayan gözlerle Achilles'e bakar) : Hayır, İmparatorum.

ROMULUS : Ya Tiberius?

PYRAMUS : Julia sülâlesinden hiç biri yumurtlamadı.

ROMULUS : Ya Flavia'lılar?

PYRAMUS : Onlardan sadece Domitian bir yumurta verdi. Ama Majeste onun hiç bir yumurtasını yemek istemiyorlar.

ROMULUS : Peki bu yumurta kimden? (Kaşıklar.)

PYRAMUS : Her zamanki gibi Marc Aurel'den.

ROMULUS : Başka kimse yumurtlamadı mı?

PYRAMUS (sıkılarak) : Odoaker.

ROMULUS : Bak hele.

PYRAMUS : Üç yumurta verdi bugün, Majeste.

ROMULUS : Dikkat edin, bu tavuk bugün yumurtlamada rekor kıracak. (Süt içer.) Bugün ikiniz de çok resmisiniz. İçinizdekileri söyleyin, derdiniz nedir?

ACHILLES : Majesteye tam yirmi senedir hizmet ediyoruz.

PYRAMUS : Majesteden önceki on İmparatora da hizmet ettik — kırık sene.

ACHILLES : Tam altmış senedir İmparatorluğa hizmet için en acı sefaletle katlandık.

PYRAMUS : Her araba sürücüsü, bir İmparatorun uşağından daha fazla para kazanıyor. Bunu da böylece bir kere söylemiş olalım, Majeste.

ROMULUS : Doğru, bunu kabul ediyorum. Ama siz de düşünün ki, her araba sürücüsü, bir İmparator'dan da daha fazla para kazanıyor.

(Pyramus, yardım arayan gözlerle Achilles'e bakar.)

ACHILLES : Pantolon imalatçısı Caesar Rupf, bize Roma'daki evinde usaklık teklif etti.

PYRAMUS : Senede dört bin sestere veriyor, haftada üç gün de öğleden sonraları serbest.

ACHILLES : Hâtıralarımızı yazmamıza imkân verecek bir iş.

ROMULUS : Şartlar fevkalâde. Serbestsiniz. (Tacı başından alır, her birine birer yaprak verir.) Altın gelengimin son iki yaprağı. Bu, aynı zamanda hükümetimin son malî icraatıdır.

(Çarpışma sesleri duyulur.)

ROMULUS : Bu gürültü ne?

ACHILLES : Germanlar, Majeste! Germanlar geldi!

ROMULUS : Pekâlâ, o halde ben de onları kabul etmek zorundayım.

PYRAMUS : Majeste İmparatorluk kılıcını arzu ederler mi?

ROMULUS : O kılıç hâlâ rehin edilmemiş miydi?

(Pyramus yardım arayan gözlerle Achilles'e bakar.)

ACHILLES : Hiç bir rehinci almaya yanaşmadı. Zaten paslanmıştı, üzerindeki mücevherleri de Majeste bizzat oyup çıkarmışlardı.

PYRAMUS : Kılıcı getireyim mi?

ROMULUS : Aziz Pyramus, İmparatorluk kılıklarını durdukları köşede bırakmak en iyisidir.

PYRAMUS : Majeste başka bir şey arzu ederler mi?

ROMULUS : Biraz daha kuşkonmaz şarabı istiyorum. (Pyramus, elleri titreyerek kupayı doldurur.)

Artık gidebilirsiniz. İmparatorun artık size ihtiyacı kalmadı. Her zaman kusursuz olarak hizmet ettiniz.

(Uşaklar ürkek tavırlarla çıkar. İmparator bir bardak şarap içer. Sağdan bir German içeri girer, hareketleri serbesttir, hiç bir şeye aldırılmaz bir havası vardır. Kendini gayet üstün hisseder. Pantolonu hariç, üzerinde barbarlığını belirtecek bir şey bulunmaz. Bir müzede dolaşıyormuş gibi etrafına bakınır, ara sıra bir deri torbadan çıkardığı bir hâtıra defterine notlar alır. Kıyafeti: pantolon, hafif ve oldukça geniş bir ceket, geniş kenarlı bir seyahat şapkası — belindeki kılıç hariç, üzerinde savaşçı bir hava da yoktur. Onun arkasından, savaş üniformalı genç bir adam gelir. Ancak bu üniformada asla opera kıyafeti havası olmamalıdır. Birinci German, diğer esya arasında sanki tesadüfen İmparatoru da görür. Şaşkın şaşkın bakışlar.)

GERMAN : Bir Romalı!

ROMULUS : Selâm sana!

GENÇ ADAM (kılıcını çeker): Geber Romalı!

GERMAN : Kılıcını kınına sok, yeğenim!

GENÇ ADAM : Başüstüne, amcacığım.

GERMAN : Kusura bakma, Romalı.

ROMULUS : Rica ederim. Sen hakiki bir German mısın? (Ona şüphyle bakar.)

GERMAN : Sülâlece.

ROMULUS : Anlamıyorum bir türlü. Tacitus sizleri mavi gözlü, dik bakışlı, sarı saçlı, barbarca iri

vücutlu insanlar olarak anlatıyor. Ama sana bakınca, karşımda kıyafet değiştirmiş Bizanslı bir botanik uzmanı var zannediyorum.

GERMAN : Ben de Romalıları başka türlü tasavvur ederdim. Hep yiğitliklerini işitmiştim, ama kaçmayan bir tek seni gördüm.

ROMULUS : Irklar hakkında anlaşılan çok yanlış fikirlere sahibiz. Şu ayaklarındaki şey, pantolon denen nesne olsa gerek, öyle değil mi?

GERMAN : Evet.

ROMULUS : Gerçekten dikkate değer bir giyim esyası. Peki bunu nereden açıp kapıyorsun?

GERMAN : Önden.

ROMULUS : Hakikaten çok pratik doğrusu. (Şarap içer.)

GERMAN : Ne içiyorsun sen öyle?

ROMULUS : Kuşkonmaz şarabı.

GERMAN : Tadına bakabilir miyim?

ROMULUS : Kendim yaptım. (Ona bir kupa doldurur. German içer, yüzünü buruşturur.)

GERMAN : Peh, berbat! Bu içki uzun müddet tutunmaz. Bizim biramız bundan çok iyi. (Romulus'un yanına, sofraya oturur. şapkasını çıkarır.) Bahçende ki, o havuzun yanındaki Venüs heykeli dolayısıyla seni tebrik ederim.

ROMULUS : Herhangi bir özelliği var mı onun?

GERMAN : Özellik te söz mü? Hakikî bir Praxiteles! *

ROMULUS : Talihsizliğe bak. Ben onu hep değersiz bir kopya zannetmiştim. Antikacı da gitti artık.

GERMAN : Müsaade eder misin! (Romulus'un kaşıklaştığı yumurtayı muayene eder.) Hiç fena değil.

ROMULUS : Sen de tavuk yetiştirir misin?

GERMAN : Hem de tek ihtirasım budur.

ROMULUS : Şaşılacak şey! Ben de tavuk yetiştiririm.

GERMAN : Ne, sen de mi?

ROMULUS : Evet, ben de ya.

GERMAN : Nihayet ihtirasım hakkında konuşabileceğim bir insan. Bahçedeki tavuklar senin mi?

ROMULUS : Evet, benim. Çok güzel bir ev cinsi. Galya'dan getirtildi.

GERMAN : Nasıl, iyi yumurta veriyorlar mı bari?

ROMULUS : Şüphe mi ediyorsun?

GERMAN : Doğrusunu söyle. Bu yumurtaya bakılırsa vasat galiba.

ROMULUS : Pekâlâ. Gün geçtikçe daha az yumurtluyorlar, ve lâf biz iki tavukçu arasında kalsın, beni üzüyorlar. Sadece bir tavuk gerçekten formda.

* Tanınmış heykeltıraş. (Ç. N.)

GERMAN : Sarı benekli kurşunî mi?

ROMULUS : Nereden biliyorsun?

GERMAN : O tavuğu İtalya'ya ben gönderdim de ondan. Güney iklimine dayanacak mı diye öğrenmek istedim.

ROMULUS : Seni sadece tebrik edebilirim. Hakikaten çok iyi bir cins.

GERMAN : Kendim yetiştirdim.

ROMULUS : Sen üstün bir tavuk yetiştiriciye benziyorsun.

GERMAN : Milletimin babası olarak nihayet bununla meşgul olmam lâzım.

ROMULUS : Milletin babası mı? Kimsin sen?

GERMAN : Ben Odoaker'im, German Hükümdarı.

ROMULUS : Tanıştığımıza çok memnun oldum.

ODOAKER : Ya sen kimsin?

ROMULUS : Ben de Roma İmparatoru.

ODOAKER : Ben de seni tanıdığımıza çok memnun oldum. Ama zaten kim olduğunu hemen anlamıştım.

ROMULUS : Anlamış mıydın?

ODOAKER : Tanımamış gibi yaptığım için özür dilerim. İki düşman için birden bire göz göze, karşı karşıya gelmek sıkıntı verir, bu yüzden önce tavuk-

çuluk hakkında bir sohbeti siyasi bir konuşmadan daha faydalı gördüm. Sana yeğenimi takdim edebilir miyim? Eğil, yeğenim.

YEĞEN : Başüstüne, amcacığım.

ODOAKER : Bizi yalnız bırak, yeğenim.

YEĞEN : Pekiyi, amcacığım. (Çıkar.)

(Odoaker ile Romulus susar. Birbirlerine bakarlar.)

ODOAKER : Romulus sensin ha. Kafamda hep seninle meşgul oldum, senelerdir.

ROMULUS : Sen de Odoakersin ha. Seni hep düşman olarak gözlerimin önüne getirdim — halbuki görüyorum, sen de aynı benim gibi tavuk yetiştiricisisin.

ODOAKER : Senelerdir beklediğim an nihayet geldi.

ROMULUS (peçeteyle ağzını siler, kalkar): Ben hazırım.

ODOAKER : Neye hazırsın?

ROMULUS : Ölmeye.

ODOAKER : Öldürülmeyi mi bekliyorsun?

ROMULUS : Germanların esirlerine ne yaptıklarını bütün dünya biliyor.

ODOAKER : İmparator Romulus, düşmanların hakkında o kadar sathi mi düşünüyorsun ki, başkalarının verdiği hükme göre hareket ediyorsun?

ROMULUS : Beni öldürmekten başka ne niyetin olabilir ki?

ODOAKER : Göreceksin bunu. Yeğenim!

YEĞEN (Sağdan içeri girer) : Buyur amcacığım?

ODOAKER : Roma İmparatorunun önünde eğil, yeğenim.

YEĞEN : Başüstüne, amcacığım (Eğilir.)

ODOAKER : Daha eğil, yeğenim.

YEĞEN : Pekiyi, amcacığım.

ODOAKER : Roma İmparatorunun önünde diz çök.

YEĞEN : Başüstüne, amcacığım. (Diz çöker.)

ROMULUS : Ne demek oluyor bu?

ODOAKER : Kalk, yeğenim.

YEĞEN : Pekiyi, amcacığım.

ODOAKER : Dışarı çık, yeğenim.

YEĞEN : Pekiyi, amcacığım. (Çıkar.)

ROMULUS : Anlamıyorum.

ODOAKER : Seni öldürmeye gelmedim. Roma İmparatoru. Bütün halkımla beraber sana tâbi olmaya geldim. (O da diz çöker.)

ROMULUS (dehşet içinde kalmıştır) : Delilik bu!

ODOAKER : Bir German da aklın gösterdiği yoldan gidebilir, Roma İmparatoru!

ROMULUS : Alay ediyorsun.

ODOAKER (tekrar ayağa kalkar) : Bak, Romulus, demin tavuklar hakkında gayet mantıklı konuşup anlaştık. Aynı şekilde halklarımız hakkında da mantıklı konuşmamız mümkün değil mi?

ROMULUS : Ne konuşacağız, söyle.

ODOAKER : Oturabilir miyim?

ROMULUS : Sormana ne lüzum var? Galip olan sensin.

ODOAKER : Daha demin emrine girdiğimi unuttuyorsun.

(Susarlar.)

ROMULUS : Otur öyleyse.

(Otururlar. Romulus düşüncelidir, Odoaker onu dikkatle inceler.)

ODOAKER : Yeğenimi gördün. İsmi Theoderich.

ROMULUS : Evet.

ODOAKER : Gayet nazik bir genç. "Başüstüne amcacığım.", "Pekiyi amcacığım.". Bütün gün böyle. Hali, tavırı kusursuz. Fakat yaşayış tarzı ile bütün halkımı zehirliyor. Kızların peşinde koşmuyor, sudan başka bir şey içmiyor, ve yerde yatıyor. Her gün silâh talimi yapıyor. Şu anda da öteki odada beklerken mutlaka jimnastik yapıyordur.

ROMULUS : Ne olacak, bir kahraman.

ODOAKER : Germanların hayalindeki insanı temsil ediyor. Cihan hâkimiyetini kuruyor kafasında, ve halk da onunla birlikte hayal kuruyor. Bu sefere sırf onun yüzünden çıktım. Yeğenime, şairlere ve kamuoyuna karşı tek başıma kalmıştım, boyun eğmeye mecbur oldum. Başlangıçta savaşı medenî bir şekilde yürüteceğimi ümit ediyordum, Romalıların mukavemeti zayıftı. Ama güneye doğru ilerledikçe, askerlerimin işlediği cinayetler arttı. Benim askerlerimin başka askerlerden daha zalim oluşundan değil-di bu, her savaşın aslında vahşî oluşundan ileri geliyordu. Dehşet içinde kalmıştım. Seferi yarıda kesmeyi denedim, pantolon imalatçısının teklifini kabul etmeye hazırdım. Kumandanlarım henüz baştan çıkarılır gibiydi, olaylara irademe göre belki de yön verebilirdim daha. Daha diyorum, çünkü artık çok kısa bir müddet sonra bunu yapamayacağım. Ondan sonra da kahramanlardan ibaret bir halk olup çıkacağız. Kurtar beni, Romulus, benim tek ümidim sensin.

ROMULUS : Hangi hususta?

ODOAKER : Hayatımı kurtarmam hususunda.

ROMULUS : Tehlikede misin?

ODOAKER : Yeğenim henüz uysal, henüz nazik bir genç. Ama birkaç sene içinde eline fırsat geçince beni mutlaka öldürecek. German sadakatinin ne olduğunu iyi bilirim.

ROMULUS : Bana bunun için mi tâbi oluyorsun?

ODOAKER : Bütün hayatım boyunca hakikî insan büyüklüğünü aradım, yeğeniminki gibisini, yani

sahte büyüklüğü değil. Ona günün birinde Büyük Theoderich diyeceklerdir, tarihçileri bilirim. Ama ben bir köylüyüm, harpten nefret ederim. Germanyanın ormanlarında bulamadığım bir insanlığı arıyorum. Ve bunu da sende buldum, İmparator Romulus. Başmabeyincin Aebius seni çok iyi anladı.

ROMULUS : Aebi, sarayında senin hizmetinde mi çalışıyordu?

ODOAKER : O benim casusumdu. Ama bana sadece iyi şeyler haber verdi. Hakikî bir insan, adil bir insan olduğunu anlattı, seni tanıttı, Romulus.

ROMULUS : O sana bir deliden bahsetmiş, Odoaker. Hayatımı Roma İmparatorluğunun çökeceği güne göre düzenlemiştim. Ölmeyi göze aldığım için, kendime Roma'nın yargıcı olma hakkını tanımıştım. Bizzat kendimi feda ettiğim için, ülkemden de korkunç bir fedakârlık istedim. Ben kendi kanımı da dökmeye hazır olduğum için, savunmasız bırakarak halkımın kanını akıttırdım. Şimdi de yaşayacağım, öyle mi! Kendimi feda edişim kabul edilmeyecek, sadece kendimi kurtarabilen biri olarak kalacağım demek! Sadece bu da değil. Sen gelmeden biraz önce, sevdiğim kızımın nişanlısı ile birlikte öldüğünü haber almıştım. Karım ve saray erkânı da beraber. Kendim de öleceğimi düşündüğüm için, bu haberi serinkanlılıkla karşılamıştım; ama şimdi bu haber beni merhametsizce eziyor, yıkıyor beni. Yaptığım her şey mânâsını kaybetti, saçma olmuş oldu. Öldür beni, Odoaker.

(Susarlar.)

ODOAKER : Acın seni böyle konuşturuyor. Üzüntünü yen, ve sana boyun eğmemi kabul et.

ROMULUS : Sen korkuyorsun. Korkunu yen ve öldür beni.

(Susarlar.)

ODOAKER : Şimdiye kadar sadece kendi hal-kını düşündün, Romulus. Ama artık düşmanlarını da düşünmelisin. Benim boyun eğmemi kabul etmezsen, ikimiz elele vermezsek, dünya yeğenime kalacak, ve ikinci bir Roma ortaya çıkacak: Roma İmparatorluğu gibi geçici, ama onun kadar kanlı bir German Cihan İmparatorluğu! Buna izin verirsek, Roma'nın batışı, yani senin eserin, tamamen mânasız olmuştur. Büyüklüğünden kaçamazsın, Romulus. Bu dünyayı idare etmekten anlayan tek insan sensin. Lütüfkâr ol, sana tâbi olmamı kabul et, İmparatorumuz ol, bizi Theoderich'in kanlı büyüklüğünden kurtar.

(Susarlar.)

ROMULUS : Artık imkânsız bu, German. İstem bile imkânsız. Hareket tarzıma hak verdirecek temeli elimden aldın.

ODOAKER : Son sözün bu mu?

ROMULUS (diz çöker): Öldür beni! Dizlerimin üstünde yalvarıyorum sana.

ODOAKER : Bize yardım etmen için seni zorlamam. Felâket oldu artık. Ama seni öldüremem de. Çünkü senden hoşlanıyorum.

ROMULUS : Beni sen öldürmek istemiyorsan, bir çözüm yolu daha var. Beni hâlâ öldürmek isteyen yeğâne insan yatağımın önünde uyuyor. Gidip onu uyandıracam. (Kalkar.)

ODOAKER (de kalkar): Bu bir çözüm değil, Romulus. Sen ümidini kaybetmişsin, ne yaptığını bilmiyorsun. Ölümünün bir mânası olmaz, çünkü ancak dünya senin tasavvur ettiğin gibi olsaydı, ölmenin bir mânası olurdu. Ama dünya hiç de öyle değil. Düşmanın da senin gibi doğru hareket etmek isteyen bir insan. Kaderine razı olmalısın. Başka yol yok.

(Susarlar.)

ROMULUS : Tekrar oturalım.

ODOAKER : Bizim için başka yapacak bir iş yok.

ROMULUS : Benim hakkımdaki niyetin nedir?

ODOAKER : Seni emekliye sevkedeceğim.

ROMULUS : Emekliye mi sevkedeceksin?

ODOAKER : Elimizdeki tek çare bu.

(Susarlar.)

ROMULUS : Başıma gelebilecek en korkunç şey emekli olmaktır.

ODOAKER : Unutma ki, ben de korkunç bir durumla karşı karşıyayım. Beni İtalya Kralı ilân edeceksin. Bu da benim sonumun başlangıcı olacak, eğer şimdiden tedbir almazsam. Bu durumda hükümdarlığımı ister istemez bir cinayetle başlamak zorundayım. (Kılıcını çeker ve sağ taraftan çıkmak ister.)

ROMULUS : Ne yapmak istiyorsun ?

ODOAKER : Yeğenimi öldüreceğim. Henüz ondan kuvvetliyim.

ROMULUS : Şimdi de sen ümitsizliğe kapılmış durumdasın ve ne yaptığını bilmiyorsun, Odoaker. Yeğenini öldürsen bile, karşına bin tane yeni Theoderich çıkacak. Halkın senden başka türlü düşünmüyor, kahramanlık, yiğitlik istiyor. Bunu değiştirmek senin elinde değil.

(Susarlar.)

ODOAKER Tekrar oturalım.

(Tekrar otururlar.)

ROMULUS : Azizim Odoaker, ben kader rolü oynamak istedim, sen ise kaderinden kaçmak istedin, ve şu anda ikimizin de kaderi, başarısız politikacılar olmak oldu. Dünyayı avuçlarımızdan yere bırakabiliriz zannettik, sen Germany'a'yı, ben Roma'yı; şimdi ise yıkıntılarla uğraşmak zorundayız artık. Onları elimizden bırakamayız. Ben Roma'nın idam hükmünü verdim, mazisinden dehşete düştüğüm için; sen Germany'nın idam hükmünü verdin, istikbali seni korkuya boğduğu için. Biz iki hayaletin tesirinde kaldık. Çünkü ne olup bitmiş olan, ne de olacak üzerinde bir kudretimiz var. Bizim gücümüz sadece üzerinde hiç düşünmediğimiz şimdiki zamana geçer, ve onda da şimdi başarısızlığa uğruyoruz. Devrimizi artık emekliliğimde yaşamak ve sona erdirmek zorundayım, vicdanımda sevdiğim kızımın, oğlumun, karımın ve pek çok mâsumun yükü olduğu halde.

ODOAKER : Ben de hükümdarlık yapmak zorundayım.

ROMULUS : Hakikat, fikirlerimizi düzeltti.

ODOAKER : Hem de çok acı bir şekilde.

ROMULUS : İkimiz de acıya katlanalım. Mânasızlığa mâna katmaya, ve sana kalan bu birkaç senede dünyayı iyi idare etmeye çalış. Germanlara ve Romahlara barış getir. Haydi German Hükümdarı, vazifenin başına! Hükmetmek sırası sende. Hükmedeceğin birkaç sene kahramanlık devri olmayacağı için, dünya tarihi unutacak onları —ama bu karmakarışık dünyanın en mutlu seneleri olacaklar.

ODOAKER : Sonra da öleceğim.

ROMULUS : Üzülme. Yeğenin beni de öldürecektir. Benim önümde diz çökmek zorunda kalışını hiç bir zaman affetmiyecektir.

ODOAKER : Sadece keder veren vazifelerimize dönelim o halde.

ROMULUS : Acele edelim. Ama bir defa daha, son defa olarak, komedyaya oynayalım. Hesap burada doğru çıkmış gibi, ve ruh, madde insanımı yenmiş gibi yapalım.

ODOAKER : Yeğenim!

YEĞEN (sağdan gelir) : Buyur amcacığım?

ODOAKER : Kumandanları buraya çağır, yeğenim.

YEGEN : Başüstüne, sevgili amcacığım.

(Tekrar sağdan çıkar. Germanlar odayı doldurur. Uzun yürüyüşten yorgundurlar, üstleri başları toz toprak içindedir. Bir örnek deri elbiseler, basit miğferler.)

ODAKER (ayağa kalkar): Germanlar! Uzun yürüyüşlerde tozlara bulandınız, yoruldunuz, güneş sizi yaktı, ama artık seferinizi sona erdirdiniz. Şimdi Roma İmparatorunun karşısında duruyorsunuz. Ona saygınızı gösterin. (Germanlar hazirola geçer.) Germanlar! Bu adama güldünüz, yollarda veya geceleri kamp ateşinin etrafında söylediğiniz türkülerde onunla alay ettiniz. Ama ben onun ne büyük bir insan olduğunu anladım. Ben ondan daha büyük bir insan görmedim, siz de, benden sonra kim gelirse gelsin, ondan büyüğünü göremeyeceksiniz. Söz sırası sende, Roma İmparatoru.

ROMULUS : İmparator, İmparatorluğunu dağıtıyor. Şu renkli küreye, dudaklarımdan çıkan hafif nefesle boşlukta yüzen bu büyük İmparatorluk hayaline bir kere daha bakın; içinde danseden yunus balıkları dolu mavi denizin çevresine yayılmış memleketlere, ekinlerin sarısını taşıyan şu zengin eyaletlere, hayatla dolup taştan şehirlere, insanları ısıtan, ve tepeye çıkınca dünyayı yakan şu güneşe son bir kere daha bakın ve şimdi İmparatorun ellerinde yumuşak bir top olan bu kürenin hiçliğe dönüştüğünü, yok olup gittiğini görün.

(Huşû dolu bir sessizlik. Germanlar, ayağa kalkan İmparatora şaşkın şaşkın bakarlar.)

Germanların önderi Odoaker'i İtalya Kralı ilân ediyorum!

GERMANLAR : Yaşasın İtalya Kralı!

ODOAKER : Ben de Roma İmparatoruna Lullus'un Campania'daki köşkünü hediye ediyorum. Ayrıca senede altı bin altın emekli maaşı alacaktır.

ROMULUS : İmparatorun açlık seneleri artık sona erdi. İşte bu defne taç, şu da İmparatorluk togası. İmparatorluk kılıcı bahçe âletleri arasındadır, senato da Roma mezarlığında. Şimdi bana Roma'nın kurucusu olan adaşım Kral Romulus'un büstünü duvardan indiriverin.

(Bir German büstü getirir.)

Teşekkür ederim. (Büstü koltuğunun altına alır.) Artık senden ayrılıyorum, Germanların Hükümdarı. Emekli hayatıma başlıyorum.

GERMANLAR : Yaşasın Büyük Romulus!

(Bu sırada geriden elinde yalın kılıçla Spurius Titus Mamma fırlar.)

SPURIUS TITUS MAMMA : İmparator nerede? Bana verin onu! Öldüreceğim onu!

(İtalya Kralı azametle onun önüne dikilir.)

ODAKER : Kılıcını indir, kumandan! İmparator diye birisi yok artık.

SPURIUS TITUS MAMMA : Ya İmparatorluk?

ODOAKER : Dağıldı.

SPURIUS TITUS MAMMA : İmparatorluğun son subayı, vatanının çöküşünü uyuyarak geçirdi demek! (Bütün hislerini kaybetmiş ve son derece sarılmış bir halde İmparatorun iskemlesine yığılır.)

ROMULUS : Evet beyler, Roma İmparatorluğu böylece sona ermiştir.

(Başı önüne eğik ve koltuğunun altında büst olduğu halde, ağır adımlarla çıkar. Germanlar saygılı bir şekilde dururlar.)

S O N

YAZARIN NOTU

Bu, görünüşte kolay olduğu için, aslında zor olan bir komedyadır. Alman dilinde yazılmış edebiyatla uğraşan birine bu hiç bir şey ifade etmez. Üslup dediğin, ihtişamla gümbürdemelidir. Böyle düşününce, "Romulus" ta espriden başka bir şey görmeyecek, ve oyunu Theo Lingen ile Shaw arasında bir yere yerleştirecektir. Ama bu kader de "Romulus" için öyle tamamen uygunsuzdur denemez. Yirmi sene "Hanswurst"* rolü oynar, fakat etrafındakiler bu saçmalığın da bir metoda dayandığını keşfedememiştir. Bu, düşündürmelidir. Yarattığım figürler, şahıstan gidilerek temsil edilmelidir. Sözlerim hem oyuncu-lara, hem de sahneye koyucularadır. Kısacası : Meselâ Aemilian nasıl oynanmalı? Günlerce, belki haftalarca arka yollardan yürüyerek, yerle bir edilmiş şehirlerden geçerek gelmiş, ve sonunda, İmparatorun, aslında tanıdığı, bildiği evine ulaşmıştır; ama sorar: "İmparatorun Campania'daki köşkü bu mu?" diye. Bu cümlede, köşkün —ki hükûmet merkezi vazifesi görmektedir —kümes haline gelmiş ve perişan bir vaziyete düşmüş olması karşısında duyulan inanılmaz hayret hissedilmezse, bu soru retorik (cevabı beklenilmeyen, zahiri) bir soru olacaktır. Aynı şekilde sevgilisine heyecan ve endişeyle "Sen kimsin?" diye soruşunda da. Kızı gerçekten artık tanımamaktadır, onu gerçekten unutmuştur, sadece bu insanı bir zamanlar tanımış ve sevmiş olduğunu sezer. Aemilian, Romulus'un zıddı bir tiptir. Onun kaderi, insanî açıdan görülmelidir, adetâ İmparatorun gözleriyle : Romulus, o lekelenen subay şerefi yaldızının al-

* Hanswurst : Eski Alman komedyasında kaçık. (Ç. N.)

tında "iktidarın binlerce defa çamura bulaşan kurbanını" görür. O Aemilian'ı, esir edilen, işkenceye tâbi tutulan, bahtsız bir insan olarak ciddiye alır. Kabul etmediği şey, "Git, bir bıçak bul!" talebi, ve vatan yaşasın diye sevgilinin satılmasıdır. Yaratmış şahısların her birindeki insani yön, oynayan tarafından keşfedilmelidir, aksi takdirde temsil edilemezler. Bu sözlerim, bütün tiyatro eserlerim için geçerlidir. Aynı bir zorluk da, Romulus'u oynayacak oyuncu için bahis konusudur. Seyirciye hemencecik sevimli görünmemesi gerektiğini, bu zorluğu kastediyorum. Bu, söylenmesi kolay, belki de ulaşılması hemen hemen imkânsız bir şeydir, ama taktik olarak daima akılda tutulmalıdır. İmparatorun gerçek kişiliği ancak üçüncü perdede ortaya çıkmalıdır. Birinci perdede Kumandanın "Roma İmparatoru olacak alçak!", ikincide Aemilian'ın "Bu İmparator yok edilmeli!" sözleri havada kalmamalı, kavranmalıdır. Romulus üçüncü perdede dünyayı yargılamak, dördüncü perdede dünya Romulus'u yargılar. Nasıl bir insan portresi çizdiğime çok iyi dikkat edilmeli: alaycı, rahat, insancıl, doğru, ama işin sonunda son derece fütursuz ve pervasız hareket eden, başkalarından da kat'iyet istemekten çekinmeyen bir insan, planını kendi ölümüne göre hazırlayan tehlikeli bir adam; bu İmparator ve tavuk yetiştiricisinin, bu deli kılığındaki dünya yargıcının korkunç yönü budur. Kaderinin trajik tarafı, sonunun güçlüğünde, emekliye sevkedilişindedir; ama, o, bunu da kabul edecek anlayışa ve bilgeliğe sahiptir, ve onu büyük yapan da sadece budur.

DÜRRENMATT

Friedrich Dürrenmatt ve Eserleri Hakkında Birkaç Not

Eserlerini Alman dilinde veren İsviçreli yazarlar, başlangıcından beri yeni Alman edebiyatında zaman zaman çok önemli yerler tutmuşlardır. Bu Alman-İsviçreli zincirinin son halkaları, 2. Dünya Harbinden sonra Alman tiyatrosuna büyük katkıda bulunan Max Frisch ve Friedrich Dürrenmatt'tır.

Dürrenmatt 5 Ocak 1921'de İsviçre'nin Bern kantonunda, bir Protestan rahibin oğlu olarak doğdu. Bern ve Zürih'te felsefe ve edebiyat tahsil eden Dürrenmatt, bir ara ressam olarak çalıştı, 1943'ten sonra hikâyeye yazmaya başladı, 1947'den itibaren kendisini tamamen edebiyata verdi. 1946'da tiyatro alanında ilk eseri olan "Es steht geschrieben = Yazılıdır" neşrolünmüştü. Bunu 1948'de "Der Blinde = Kör adam", 1949'da "Romulus der Grosse = Büyük Romulus" takip etti; her iki eser de ilk olarak Basel'de sahneye kondu. Münih Oda Tiyatrosu 1952'de yazarın "Die Ehe des Herrn Mississippi = Bay Mississippi'nin Evliliği", 1954'de de "Ein Engel kommt nach Babylon = Babil'e Bir Melek İndi" isimli eserlerini temsil etti.

Yazarın dünya çapında şöhrete ulaşmasına yol açan komedyası "Der Besuch der alten Dame = Yaşlı Hanımın Ziyareti", Ankara (Devlet Tiyatrosu) dahil Avrupa'nın hemen bütün ülkelerinde oynanmış ve filme de alınmıştır. Bu eser ilk olarak 1956'da sahneye konmuştu. 1962'de yayınlanan "Die Physiker = Fizikçiler" de en fazla ilgi uyandıran eserlerinden biridir.

Bu piyeslerin dışında Dürrenmatt, Paul Burkhard'ın "Frank V." operasının librettosunu yazmış, sinema ve tiyatrolar için senaryolar hazırlamış, filme alınan eserlerinin rejisörlüğünü yapmıştır.

Tiyatro dışındaki eserlerine gelince: Dürrenmatt, romanları, hikâyeleri ve radyofonik temsilleri ile de büyük şöhet kazanmıştır. Bu alanlardaki belli başlı eserlerini şöyle sıralayabiliriz:

"Die Stadt = Şehir". [Nesir Yazıları I-IV] (1952), "Der Verdacht = Şüphe". [Polisiye Hikâye] (1953); "Der Richter und sein Henker = Yargıç ve Cellâd". [Roman] (1952), "Grieche sucht Griechin = Yunanlı bir Erkek Eş Arıyor" (1955), "Friedrich Schiller" (1960). Radyofonik temsilleri toplu olarak 1961 de yayınlanmıştır.

"Büyük Romulus" ilk olarak 1949 da Basel'de sahneye konmuştu. Dürrenmatt 1957 de ve 1961 de eserde bazı değişiklikler yapmıştır. Elinizdeki tercüme, metnin 1961 de yayınlanan son şekli esas alınarak meydana getirilmiştir.

Dürrenmatt'ın eserleri ve bunlar hakkında neşrolunan sayısız kitap, makale ve araştırmalar için şu bibliyografyalardan faydalanmak mümkündür:

Elly Wilbert-Collins: A Bibliography of Four Contemporary German-Swiss Authors: Friedrich Dürrenmatt, Max Frisch, Robert Walser, A. Zolinger (1967).

Johannes Hansel: Friedrich Dürrenmatt-Bibliographie (1968).